

№3 (52) 2014 Founded in February, 2001

Ukraine in the World History

Scientific, Research and Practice Journal

The founder and publisher

National Research Institute of Ukrainian Studies and World History

Published

once in three months

Volodymyr Baran

editor in chief, Doctor of Historical Sciences, professor, corresponding member of the National Academy of Sciences of Ukraine

Editorial board:

Volodymyr BARAN

Chief Editor, Head of Board, Doctor of Historical Sciences, professor, corresponding member of the National Academy of Sciences of Ukraine

Bohdalski Piotr – Doctor of Juridical Science (Szcztyno, Poland)

Borysenko V.K. – Doctor of Historical Sciences, professor

Vodopianov P.O. – Doctor of Philosophical Sciences, professor, corresponding member of the National Academy of Sciences of Byelorussia (Minsk, Byelorussia)

Hanzhurov Yu.S. – Doctor of Political Science, professor

Hrymych M.V. – Doctor of Historical Sciences, professor

Kotsur V. P. – Doctor of Historical Sciences, professor

Krysachenko V.S. – Doctor of Philosophical Sciences, professor

Mushynka M.I. – Doctor of Philological Sciences, professor, member of the Academy of Sciences of Ukraine (Prešov, Slovakia)

Ponomarenko A. Yu. – Candidate of Philological Sciences

Potylchak O. V. – Doctor of Historical Sciences, professor

Salata O. – Doctor of Historical Sciences, associate professor

Sydorov S.V. – Doctor of Military Science, professor

Stepanov V.L. – Doctor of Historical Sciences, professor, corresponding member of the Russian Academy of Sciences (Moscow, Russia)

Utkin O.I. – Doctor of Historical Sciences, professor

Khrystov Petko – Doctor of Ethnology, associate professor (Sophia, Bulgaria)

Shevchenko V.F. – Doctor of Historical Sciences, professor

Редакційна колегія:

Володимир БАРАН

головний редактор, голова колегії, доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАНУ

Богдалскі Піотр – доктор юридичних наук (м. Щетно, Польща)

Борисенко В. К. – доктор історичних наук, професор

Водоп'янов П.О. – доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАНБ (м. Мінськ, Білорусь)

Ганжуров Ю.С. – доктор політичних наук, професор

Гримич М. В. – доктор історичних наук, професор

Коцур В. П. – доктор історичних наук, професор

Крисаченко В.С. – доктор філософських наук, професор

Мушинка М.І. – доктор філологічних наук, професор, академік НАНУ (м. Пряшів, Словаччина)

Пономаренко А.Ю. – кандидат філологічних наук

Потильчак О. В. – доктор історичних наук, професор

Салата О.О. – доктор історичних наук, доцент

Сидоров С.В. – доктор військових наук, професор

Степанов В.Л. – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент РАН (м. Москва, Росія)

Уткін О.І. – доктор історичних наук, професор

Христов Петко – доктор етнології, доцент (м. Софія, Болгарія)

Шевченко В.Ф. – доктор історичних наук, професор

ДО 200-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ Т. ШЕВЧЕНКА
TO THE 200TH ANNIVERSARY OF TARAS SHEVCHENKO'S BIRTH

Хоменко О.
Українознавча природа
універсалізму
Шевченкового «Букваря»

11

Khomenko O.
Universality of Shevchenko's
«ABC book» in the context of
Ukrainian Studies

Отрошко Л.
Природні та історичні пам'ятки у
творчій спадщині Тараса Шевченка

21

Otroshko L.
Natural and Historical Sites in the
Artistic Heritage of Taras Shevchenko

Смольницька О.
Компаративний аналіз маріології
у поемі Т. Шевченка «Марія»
і релігійній ліриці М. Кузміна

33

Smolnytska O.
Comparative Analysis of Mariology in
Taras Shevchenko's Poem «Maria» and
Mykhailo Kuzmin's Religious Poetry

Салата О.
Ретроспекція постаті
Тараса Шевченка
в окупаційній пресі 1941 – 1944 рр.

44

Salata O.
Retrospection of Taras Shevchenko's
Figure in the Occupation Press of
1941 – 1944

УКРАЇНА-ЕТНОС
UKRAINE-ETHNOS

Баран В., Томенчук Б.
Археологічні дослідження
давнього Галича
(червень – жовтень 1996 р.)

54

Baran V., Tomenchuk B.
Archaeological Researches
of Ancient Halych
(June – October 1996)

Толочко Д.
Самовизначення етнічних спільнот
у сучасній Україні

61

Tolochko D.
Self-Determination of Ethnic
Communities in Modern Ukraine

-
Фігурний Ю.
Українські націєтворчі процеси
у другій половині
XVIII століття	74	Fihurnyi Yu.
Ukrainian State-Building Processes
in the Latter Half
of the Eighteenth Century
Ємець Т.
Внесок В. Вернадського у
становлення українознавства	90	Yemets T.
V. Vernadkyi's Contribution to
Establishment of Ukrainian Studies
Кухар В.
Національні та етнічні особливості
українських неформальних
субкультур	97	Kukhar V.
National and Ethnic Features
of the Ukrainian Informal
Subcultures
Ворожбит І.
Темпоральність як механізм
організації соціального часу
професурою Університету
Св. Володимира:
О. Ф. Кістяківський	108	Vorozhbyt I.
Temporality as a Mechanism
of St. Volodymyr University
Professorate's Social Time
Arrangement:
O. F. Kistiakivskyi
Краснодемська І.
Застосування принципу системності
в українознавчих дослідженнях	118	Krasnodemska I.
System Approach
in Ukrainian Studies
Ворончук І.
Інститут опіки: правові норми
та повсякденні практики
на Волині ранньомодерної доби	134	Voronchuk T.
Legislative Rules and Daily Practice
of Guardianship
in Early Modern Volyn
-

ВІЙСЬКОВА ІСТОРІЯ
MILITARY HISTORY

Гула В.

Радянська історіографія 1960-х років: початок наукового вивчення радянського суспільства 1941 – 1942 рр.

152

Hula V.

Soviet Historiography of 1960's: the Beginning of the Soviet Society Scientific Research in 1941 – 1942

Гула О.

Проблема взаємовідносин бійців Червоної Армії та населення етнічних німецьких територій у 1944 – 1945 роках

160

Hula O.

Relations Between the Red Army Soldiers and the Population of Ethnic German Territories in 1944 – 1945

УКРАЇНА І СВІТ

UKRAINE AND THE WORLD

Крисаченко В.

Балкани та Швеція в геополітичних пріоритетах України доби Богдана Хмельницького

167

Krysachenko V.

The Balkans and Sweden in Geopolitical Priorities of Ukraine in the Time of Bohdan Khmelnytskyi

Саган Г.

Відродження громадських і культурних інституцій українців у 50–70-ті роки ХХ століття в Боснії і Герцеговині

175

Sahan H.

Revival of Public and Cultural Ukrainian Institutions in 50's–70's of the 20th Century in Bosnia and Herzegovina

Чирков О.

Поширення знань про місце України на світовій історичній осі XV–XIX століть засобами веб-енциклопедії «Вікіпедія»

184

Chyrkov O.

Spread of Knowledge about the Place of Ukraine on the Global Historical Axis of the 15th–19th Centuries via Web Encyclopedia «Wikipedia»

Данилюк-Кульчицька О.

Українські літературознавці Східної Словаччини та їхні наукові інтереси (після 1945 р.)

198

Danyliuk-Kulchytska O.

Ukrainian Literary Scholars from Eastern Slovakia and Their Research Interests (after 1945)

СУСПІЛЬСТВО І ДУХОВНІСТЬ
SOCIETY AND SPIRITUALITY

Крисаченко В., Дякова О.
Політичне русинство

210

Krysachenko V., Diakova O.
Political Movement of Rusyns

Калакура Я.
Цивілізаційний вибір України:
теоретико-методологічний,
історичний та освітянський аспекти

224

Kalakura Ya.
Civilization Choice of Ukraine:
Theoretical, Methodological,
Historical and Educational Aspects

Мостяєв О.
Геополітичні складові
цивілізаційного образу України

242

Mostiaiev O.
Geopolitical Components of
Civilization Representation of Ukraine

Воропаєва Т.
Ноосферна парадигма
цивілізаційного розвитку:
ноетичний вимір

257

Voropaieva T.
Noosphere Paradigm
of Civilization Development:
Noetic Dimension

РЕЦЕНЗІЇ, ПРЕЗЕНТАЦІЇ
REVIEWS AND PRESENTATIONS

Фігурний Ю.
Актуальне дослідження
української візантиністики

267

Fihurnyi Yu.
Up-to-Date Research
of Byzantine Studies in Ukraine

УКРАЇНОЗНАВЧА ПРИРОДА УНІВЕРСАЛІЗМУ ШЕВЧЕНКОВОГО «БУКВАРЯ»

Олександр ХОМЕНКО

науковий співробітник відділу української філології ННДПУВІ

Анотація. У статті аналізується виданий Тарасом Шевченком «Буквар» як концептуальний феномен становлення системи повноцінної української освіти. Характеризується історичний контекст появи цієї книги, її роль і місце у процесі формування світоглядних домінант українства. На основі аналізу дискурсивних складових композиційно й семантично цілісного тексту «Букваря» концептуалізується Шевченкове розуміння української словесності як універсального символічного коду, що вміщує все багатоманіття сенсів історичного буття народу. Особлива увага звертається на специфіку універсального українознавчого світогляду, педагогічний вимір якого знайшов своє найповніше втілення в художньому просторі цієї пам'ятки.

Ключові слова: українознавство, педагогічні практики, національний світогляд.

UNIVERSALITY OF SHEVCHENKO'S «ABC BOOK» IN THE CONTEXT OF UKRAINIAN STUDIES

Oleksandr KHOMENKO

research associate of NRIUSWH

Annotation. This paper analyzes Taras Shevchenko's «ABC book» as a conceptual phenomenon of establishment of system of comprehensive Ukrainian education. Historical context of appearance of the book and its role in the formation of ideological dominants of the Ukrainian people is examined. On the basis of analysis of discursive components of compositionally and semantically integral text of the «ABC book» author makes conceptual characteristic of Shevchenko's understanding of the Ukrainian literature as a universal symbolic code that contains all the multiplicity of meanings of the historical existence of the nation. Particular attention is paid to the specific universal Ukrainian studies worldview which pedagogical dimension was completely realized in the artistic space of this literary monument.

Key words: Ukrainian studies, teaching practice, national worldview.

O. Khomenko

Universality of Shevchenko's «ABC book» in the context of Ukrainian Studies

Abstract

Particularly important in the context of development of the Ukrainian intellectual tradition is the fact that the last Taras Shevchenko's intention book was the «ABC book». Its full title is «South Russian ABC book (Bukvar Yuzhnorusskiy)» and its significance for Shevchenko was so great that he had mentioned the book almost in all his letters during 1860's – 61's. It should be noted that the adjective «South Russian» was used by official imperial authorities to deny independence of the Ukrainian traditions, Shevchenko added only after demand of censorship. However in correspondence where he could express thoughts without restraint, he named the book only as the «ABC book» according to principles of the Cossack pedagogy.

Spiritual and paradigm character of education as space for realization of historical potencies of the Ukrainian people appeared as important factor throughout the whole Shevchenko's career, and in the last years of his life it was the most significant. Therefore the «ABC book» combines not only

educational but also ideological concepts of the Great Poet directed on both personalistic and nation-building dominants. Shevchenko's innovative concept of book-building and education methodology corresponded to those modalities because in the «ABC book» he boldly rejected tsar Mykola's archaic system of literacy based on a mechanical combination of letters and reading of isolated syllables.

On the base of analysis of development of philosophical and pedagogical strategies of Shevchenko's «Kobzar» we can assert that the «ABC book» is a phenomenon that overgrew the format of the then educational books. Discursive space of this research showed appearance of a truly State standard of national education in the context of Ukrainian studies that's why it should become not only a matter of historical consideration but also modern understanding of challenges of the XXI century.

REFERENCES

1. Hoian Ya. «Voskresny, Mamo!»: Dolia Tarasovoho «Bukvaria»: [Lit.ese]. – K.: Veselka, 2006. – 191 s.
2. Konyskyi O. Taras Shevchenko-Hrushivskyi: Khronika yoho zhyttia. – K.: Dnipro, 1991. – 702 s.
3. Kononenko P. Mohutnii talant // Ideini ta tvorchi shukannia P. O. Kulisha v konteksti sohodennia: zbirnyk naukovykh prats do 180-richchia vid dnia narodzhennia P. O. Kulisha.– K.: MP «Lesia», 2000. – S.12.
4. Shevchenko T. «I den ide, i nich ide...». – Rezhym dostupu: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev2160.htm>
5. Shevchenko T. Lyst do P.O.Kulisha. 4 sichnia 1858 r. – Rezhym dostupu: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev603.htm>
6. Shevchenko T. Lyst do F.L.Tkachenka. 4 sichnia 1861 r. – Rezhym dostupu: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev604.htm>
7. Shevchenko T. Lyst do M.K.Chaloho. 4 sichnia 1861 r. – Rezhym dostupu: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev604.htm>
8. Shevchenko T. Lyst do M.K.Chaloho. 12 sichnia 1861 r. – Rezhym dostupu: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev604.htm>
9. Yaremenko V. «Dobri zhnyva kolys-to budut...» (Khrystyianska napovnenist Shevchenkovoho «Bukvaria») // Slovo i chas. – 2004. – №4. – S.42 – 49.
10. Yatsiuk V. Kobzarevyi «Bukvar». – Rezhym dostupu: <http://abetka.ukrlife.org/bukvar1.htm>

ПРИРОДНІ ТА ІСТОРИЧНІ ПАМ'ЯТКИ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Любов ОТРОШКО

молодший науковий співробітник
відділу української етнології ННДІУВІ

Анотація. У статті увагу зосереджено на дослідженні особливостей відображення природних та історичних пам'яток у літературній та образотворчій спадщині Т. Шевченка відповідно до реалій XIX ст. Виявлено натурфілософський підхід до використання ним композиційних сюжетів, запозичених із природного довкілля. Обґрунтовано, що природні мотиви використовувалися у творах митця для підсилення значущості художньо-образних домінант, необхідних для формування світоглядного контексту українськості. Проведено паралелі між зображеннями типових ландшафтів рідного та чужинського краю для розкриття їх естетичного й ідейно-символічного змістів. Виявлено ряд мистецьких аналогій, заснованих на сакральній образності природного довкілля.

Ключові слова: Тарас Шевченко, творча спадщина, малярство, реалізм, природні пам'ятки, історичні пам'ятки, історичний пейзаж, композиція, символ, українськість.

NATURAL AND HISTORICAL SITES IN THE ARTISTIC HERITAGE OF TARAS SHEVCHENKO

Liubov OTROSHKO

junior research associate of
Ukrainian Ethnology Department of NRIUSWH

Annotation. The article is devoted to examination of Shevchenko's view of historical and literary sites and their reflection in his artistic heritage according to the realities of the 19th century. The physico-philosophical approach in the use of subject matters taken from the natural environment is shown. It is proved that motives of nature in Shevchenko's works have increased the significance of the artistic and imaginative dominants which are necessary for formation of the worldview in the Ukrainian context. The author has drawn the parallels between the typical landscapes of Shevchenko's native and foreign lands to explore their aesthetic, ideological and symbolic contents. A number of artistic analogies based on sacred imagery of the natural environment are revealed.

Key words: Taras Shevchenko, artistic heritage, painting, realism, natural sites, historical sites, historical landscape, composition, symbol, Ukrainian spirit.

L. Otroshko

Natural and Historical Sites in the Artistic Heritage of Taras Shevchenko

Abstract

Taras Shevchenko's artistic and literary heritage is full of symbols reflecting cultural transformations in Ukraine and in the whole world in the 19th century. The article examines the peculiarities of Shevchenko's depiction of nature which were researched by the known Ukrainian historians and art critics O. Novytskyi, K. Shyrotskyi, I. Krypiakevych, I. Zhytetskyi, V. Yatsiuk. The author revealed innovative for its time aesthetic, artistic and imaginative part of the artist's creation on the basis of his works «Walk with pleasure and with good moral», «Twins», «The Painter», «The Musician», literary autobiography «Diary» and correspondence. The subject matters of Shevchenko's paintings created during different stages of artist's life are analyzed. The author found out a series of analogies between the images of nature of Ukraine and Middle Asia in the works of the painter. Ukrainian sacred images are compared with images taken from the deserts of the Aral Sea and the Caspian Sea regions. For example, Shevchenko contrasts the image of a usual Ukrainian house with a Kazakh home. The motive of the «lonely tree» is identical to the image of the «world tree» and is common for many mythological ideas of nature. The overflowing which is typical for Ukraine is compared with steppe fires in Kazakhstan as these natural phenomena embody renewal of the nature for both nations. It is established that Shevchenko's specific physico-philosophical comprehension of natural phenomena contribute to formation of the mental, historiosophical and existential characteristics of the ideological context of the Ukrainian identity. It is proved that due to the national conscious and consistent purposeful painting of the picturesque landscapes and historical and architectural sites along with poetry, prose and visual art Shevchenko's creation appears as a prominent world cultural and artistic heritage.

REFERENCES

1. Antonovych D. V. Shevchenko – maliar / Vst. slovo S. A. Halchenka; pisliam. T. I. Andruschenko. – K.: Ukraina, 2004. – 272 s.
2. Zhytetskyi I. P. «Opisnaya ekspedytsiya» Aralskoho moria i Shevchenko (1848-49 rr.). – 07.04.1928. – F. X. – Od. zb. 17366. – 12 ark.
3. Krypiakevych I. Shevchenko – maliar // Iliustrovana Ukraina. – Lviv, 1913. – Ch. 7.
4. Novytskyi O. Taras Shevchenko yak maliar. – Lviv – Moskva: NTSh, 1914. – 83 s.

5. *Otroshko L. Pryrodna vmotyvovanist ukrainsoi symvoliky / L. Otroshko // Ukrainoznavstvo. – 2011. – №4. – S. 223–230.*
6. *Taras Shevchenko. Povne zibrannia tvoriv v desiaty tomakh. – K., 1961–1964. – T. 7–10: Zhyvopys, hrafiika. – Rezhym dostupu: <http://litopys.org.ua>*
7. *Taras Shevchenko. Tvory: u 5 t. – T. 1: Poetychni tvory (1837–1847). – K.: Dnipro, 1978. – 373 s.*
8. *Taras Shevchenko. Tvory: u 5 t. – T. 3: Dramatychni tvory. – K.: Dnipro, 1978. – 415 s.*
9. *Taras Shevchenko. Tvory: u 5 t. – T. 4: Povisti. – K.: Dnipro, 1978. – 411 s.*
10. *Taras Shevchenko. Tvory: u 5 t. – T. 5: Avtobiohrafii. Shchodennyk. Vybrani lysty. – K.: Dnipro, 1979. – 567 s.*
11. *Shyrotskyi K. Shevchenko – khudozhnyk. – 1914.*
12. *Yatsiuk V.M. Zhyvopys – moia profesii: Shevchenkovi etiuhy. – K.: Rad. pysmennyk, 1989. – 432 s.: il.*

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ МАРІОЛОГІЇ У ПОЕМІ Т. ШЕВЧЕНКА «МАРІЯ» І РЕЛІГІЙНІЙ ЛІРИЦІ М. КУЗМІНА

Ольга СМОЛЬНИЦЬКА

кандидат філософських наук,

старший науковий співробітник відділу української філології ННДІУВІ

Анотація. У статті аналізуються в компаративному, архетипному, мистецтвознавчому, релігійнознавчому аспектах поема Т. Шевченка «Марія» і релігійна лірика М. Кузміна, в яких образ Богоматері є ключовим. Доведено, що, незважаючи на різні витоки і культури, поезія Т. Шевченка і М. Кузміна має спільні риси. Проводяться паралелі між словесним і образотворчим мистецтвом, здійснюються гіпотетичні припущення про синтез цих джерел у Кобзаревій поемі. Досліджуються старообрядницькі, апокрифічні, фольклорні мотиви творчості обох поетів. Проаналізовано відречені джерела, на які спиралися письменники. Образ Марії розглянутий у канонічному і неканонічному ключі. Наголошується на авторській інтуїції, творчій суб'єктивності. Виокремлюються особливості сприйняття образу Богородиці в українській культурі.

Ключові слова: шевченкознавство, компаративістика, маріологія, Марія, Тарас Шевченко, Кобзар, Михайло Кузмін, Срібний вік.

COMPARATIVE ANALYSIS OF MARIOLOGY IN TARAS SHEVCHENKO'S POEM «MARIA» AND MYKHAILO KUZMIN'S RELIGIOUS POETRY

Olha SMOLNYTSKA

Candidate of Philosophical Sciences,

senior research associate of Ukrainian Philology Department of NRIUSWH

Annotation. The article deals with the comparative analysis of Taras Shevchenko's poem «Maria» and Mykhailo Kuzmin's religious lyric poetry with the central image of the Virgin Mary. It is proved that T. Shevchenko's and M. Kuzmin's poetry has many common features despite of different sources and cultures. The parallels between the verbal and the visual art are drawn and the hypothesis of their synthesis in the poem of Kobzar is considered. The Old Believer, apocryphal and folklore motifs of works of both poets are researched. The renunciation sources used by the writers are analyzed. The image of Mary is examined both in canonical and uncanonical aspects. The authorial intuition and creative

objectivity are emphasized. The features of perception of the image of the Virgin Mary in the Ukrainian culture are defined.

Key words: Shevchenko studies, comparative studies, Mariology, Mary, Taras Shevchenko, Kobzar, Mykhailo Kuzmin, Silver Age.

O. Smolnytska

**Comparative Analysis of Mariology in Taras Shevchenko's Poem «Maria»
and Mykhailo Kuzmin's Religious Poetry**

Abstract

The image of Virgin Mary takes an important place in T. Shevchenko's creation. Therefore this theme repeatedly appeared in the spotlight of different Shevchenko studies. The connection of poetry of Kobzar with the religious problems, orientation both on the church books and Ukrainian traditional practices and folklore provides consideration of Mariology in T. Shevchenko's works in the broader aspect. The contextual method and application of achievements of various humanitarian branches allows the interesting parallels with the work of other poets to be drawn. In particular, a comparative analysis of T. Shevchenko's poem «Maria» and M. Kuzmin's cycle of poems «Feasts of the Virgin Mary» («Prazdniki Presvyatoy Bogoroditsy») and his «Spiritual verses» was made for the first time. As a part of the study the literary translation of these works into Ukrainian was provided. This has made it possible to define the features of the authentic manuscript which is built both on the system of Old Believers spiritual poems and historical and ideological realities of the foreign poetry. Despite the obvious differences of poem «Maria» and M. Kuzmin's lyrics these works are similar in the description of image of the Virgin Mary. The authors not only presented their own vision of the important events from the life of Mary but also showed her psychology. It was important both for T. Shevchenko and M. Kuzmin to examine the development of heroine as individuality. The poets did not pursue stylization or imitation. The folklorism or rethinking of Mary's life by the artists was not the aim but means of spiritual realization. Considering of the national Orthodoxy appears as an important factor of understanding of T. Shevchenko's and M. Kuzmin's poetry. In particular, behind this variative and heterodoxy system we can find an exceptional trust of common people to the Virgin Mary. It is based on beliefs that Mary as an earthly woman better understands the desire of ordinary people. Thus, the research has not only theoretical basis but also practical orientation. It can be used in the lectures on comparative studies, Shevchenko studies, translation studies and special courses in Mariology.

REFERENCES

1. Abramovych S., Chikarkova M., Tillo M. Relihiieznavstvo / S. Abramovych, M. Tillo, M. Chikarkova. – K.: Dakor, 2006. – 512 s.
2. Voitovych V. Ukrainska mifolohiia / Valerii Voitovych. – Vyd. 2-he, stereotyp. – K.: Lybid, 2005. – 664 s.; il.
3. Herasymchuk S. Alehorychna refleksiia bibliinykh obraziv ta siuzhetiv u tvorchosti T. H. Shevchenka (na materialy poemy «Neofity» ta «Mariia») [Elektron. resurs] / Snizhana Herasymchuk // Volyn – Zhytomyrschyna. – 2010. – Vyp. 21. – Elektron. dan. – Dzherelo dostup: http://esteticamente.ru/portal/Soc_Gum/vg/2010_21/3_21.pdf – ukr. movoiu
4. Kuzmin M. Prazdniki Presvyatoy Bogoroditsy / Mikhail Kuzmin // Izbrannyye proizvedeniya / Sost., podgot. teksta, vstup. st., komment. A. Lavrova, R. Timenchika. – Leningrad: Khudozh. lit., 1990. – S. 153 – 159.
5. Kuzmin M. Khozhdenie Bogoroditsy po mukam. Dukhovnye stikhi / Mikhail Kuzmin // Tam zhe. – S. 147 – 149.
6. Kuzmin M. Praznyky Presviatoi Bohorodytsi (pereklady) / Mykhailo Kuzmin / Per. O. Smolnytskoi. – Avtor. komp. nabir. – 13 s. (Z osobystoho arkhivu O. Smolnytskoi).
7. Kuzmin M. Khodinnia Bohorodytsi po mukakh / Dukhovni virshi (pereklady) / Mykhailo Kuzmin / Per. O. Smolnytskoi. – Avtor. komp. nabir. – 4 s. (Z osobystoho arkhivu O. Smolnytskoi)

8. Prazdniki Presvyatoy Bogoroditsy. Kommentarii // Kuzmin M. Izbrannyye proizvedeniya / Sost., podgot. teksta, vstup. st., komment. A. Lavrova, R. Timenchika. – Leningrad: Khudozh. lit. 1990. – S. 523 – 524.

9. *Smolnytska O. O.* Filosofski zasady sofiinosti ta mariolohii v interpretatsii literaturoznavtsiv Kyivskoho universytetu (na materialy prats D. Chyzhevskoho) / O. O. Smolnytska // Suchasna osvita i nauka v Ukraini: naukovi zdobutky, stan i perspektyvy [Tekst]: Materialy VI Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi zaochnoi konferentsii Suchasna osvita i nauka v Ukraini: naukovi zdobutky, stan i perspektyvy. – Ch. II (m. Zaporizhia, 27 – 28 sichnia 2011 r.) / Vseukrainske hromadianske obiednannia «Nova Osvita» - Zaporizhia: 2011. – S. 39 – 43.

10. *Stebelskyi B.* Khrystianstvo i ukrainska kultura / Bohdan Stebelskyi // Khronika. – 2000. Ukraina: filosofskiy spadok stolit. – Ch. II. – Vyp. 39 – 40. – K.: Fond spriannia rozvytku mystetstva. – S. 29.

11. *Frants M.-L. fon.* Koshka. Skazka ob osvobozhdenii femininnosti / Mariya-Luiza fon Frants / Per. s angl. V. Mershavki. – M.: Nezavisimaya firma «Klass», 2007. – 144 s. (Biblioteka psikhologii i psikhoterapii).

12. *Kholl Dzh.* Slovar syuzhetov i simvolov v iskusstve // James Hall. Dictionary of subjects and symbols in art. – M.: KRON-PRESS, 1999. – 656 s.

13. *Shaf O.* Motyv ruynatsii rodynnykh stosunkiv u poezii Tarasa Shevchenka v hendernomu kursu / O. Shaf // Shevchenkoznavchi studii: zbirnyk naukovykh prats / Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. – Kyiv, 2013. – Vyp. 16. – S. 109.

14. *Shevchenko T.* Mariia (Poema) / Taras Shevchenko // Shevchenko T. Kobzar (vybrane). – K.: Radianska shkola, 1954. – S. 574 – 592.

15. *Yaremenko V.* Shevchenkova «Mariia» / Vasyl Yaremenko // Nasha vira. – Liutyi 2014. – № 2. – S. 4.

УДК 930 «1941–1944»

РЕТРОСПЕКЦІЯ ПОСТАТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ОКУПАЦІЙНІЙ ПРЕСІ 1941 – 1944 РР.

Оксана САЛАТА

доктор історичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
відділу всесвітньої історії ННДІУВІ

Анотація. У статті здійснено історичну ретроспекцію постаті Тараса Шевченка та його творчого доробку. Показано німецьку ідеологічну машину, яка використовувала у пропагандистських цілях постать і творчість Т. Шевченка та інших українських відомих діячів. Розкрито основні ідеологічні лінії, що закладалися у публікації в періодичній пресі через авторитет шанованих ними творців, впливаючи таким чином на свідомість кожного пересічного українця, який перебував на окупованій нацистською армією території. Використовуючи ідеї відомих митців – поетів, письменників, окупаційна влада намагалася нав'язати місцевим жителям певну модель поведінки і мислення.

Ключові слова: ретроспекція, інформаційно-ідеологічний вплив, пропаганда, ідеї, окупаційна преса.

RETROSPECTION OF TARAS SHEVCHENKO'S FIGURE IN THE OCCUPATION PRESS OF 1941 – 1944

Oksana SALATA

Doctor of Historical Sciences, docent,

leading research associate of World History Department of NRIUSWH

Annotation. This article provides a historical retrospection of Taras Shevchenko's figure and his creative heritage. The German ideological machine which used T. Shevchenko and other Ukrainian famous figures and their works is also examined in the article. The main ideological lines which have found expression in periodical publications are revealed. We consider that they through authority of their respected authors had influence on all Ukrainians of the occupied by the Nazi army territory. Having used the ideas of the famous artists (poets and writers) the occupying authority tried to impose the patterns of behavior and thinking on the local residents.

Key words: retrospection, information and ideological influence, propaganda, ideas, occupation press.

O. Salata

Retrospection of Taras Shevchenko's Figure in the Occupation Press of 1941 – 1944

Abstract

Method of retrospection as reference to the past, review of events for the purpose of deep learning, understanding and most of all – setting of new accents is often used in historical science. In particular, historians' appeal to events of the past for the purpose of their retrospection into the modernity, estimation of their role and impact on the life, especially of the Ukrainian society is of current interest nowadays. Research of figure of Taras Shevchenko as a famous Ukrainian poet and artist, re-estimation of his activity and use of his ideas and works in the modern discourse appear as such historical retrospection.

Retrospection of Taras Shevchenko's figure and his creative heritage as a result of analysis of periodicals of eastern and western parts of Ukraine (Sumy, Voroshylovgrad, Zaporizhia, Vinnitsa, Volyn and other regions) is carried out. The German ideological machine which used Taras Shevchenko and other Ukrainian famous figures and their works is also examined in the article. The main ideological lines which have found expression in periodical publications are revealed. Through authority of their respected authors they had influence on all Ukrainians of the occupied by the Nazi army territory. Having used the ideas of the famous artists (poets and writers) the occupying authority tried to impose the patterns of behavior and thinking on the local residents.

The German ideological machine used not only Taras Shevchenko's figure and creation for the propaganda purposes. The publications devoted to activity of other national artists, in particular Borys Hrinchenko, Lesia Ukrainka, Ivan Franko and others started to appear in occupation press.

The image of the Great Poet, his ideas and wills were used by both the Soviet and German leadership. Both opponents tried to influence on the minds of the Ukrainian population through its famous figures.

REFERENCES

1. Vinnytski visti. – 1942. – 12.03. – S. 2.
2. Vinnytski visti. – 1943. – 28.03. – S. 2 – 4.
3. Volyn. – 1942. – Ch. 20. – S. 2.
4. Volyn. – 1942. – Ch. 27. – S. 2.
5. Volyn. – 1943. – 12.03. – S. 2.
6. Hrabovych H. Shevchenko yak myrotvorets. Semantyka symboliv u tvorchosti poeta: Pereklad z anhliyskoyi S.Pavlychko / H. Hrabovych. – K.: Rad. pysmennyk, 1991. – 212 s.
7. Donetskiy visnyk. – 1943. – 14.03. – S. 3 – 4.
8. Kostiantynivski visti. – 1942. – 13.03. – S. 3.
9. Kremenetskiy visnyk. – 1942. – 10.03. – S. 3.
10. Kremianetskiy visnyk. – 1943. – 12.03 – S. 3.

11. Makarchuk S. Seriya istorychna. – 2014. – № 2 (116). – S. 193 – 198. –<http://nz.ethnology.lviv.ua/2014-2/>
12. Makarchuk S. Seriya istorychna. – 2014. – № 2 (116). – S. 193 – 198. –<http://nz.ethnology.lviv.ua/2014-2/>
13. Mariupolska hazeta. – 1943. – 04.03. – S. 4.
14. Nove Zaporizhzhya. – 1943. – 9.03. – S. 3.
15. Radianska Volyn. – 1941. – 9.03. – S. 1.
16. Sapun S. Shevchenko i Ukraina / S. Sapun // Sumskyi visnyk. – 1942. – 11.02. – S. 3.
17. Tyrus D. Taras Hryhorovych Shevchenko ta yoho postat v istorii Ukrainy. – <http://dtyrus2011.blogspot.com/2011/05/blog-post.html>
18. Ukrainka. – 1942. – 23.07. – S. 55, 56.
19. Kholmska zemlia. – 1943. – 12.03. – Ch. 10. – S. 4.
20. Yaremchuk V. Istorychna nauka v URSS u «dobu Shelesta» / V. Yaremchuk // Ukrayinskiy istorychnyy zhurnal. – 2008. – №3. – S. 149 – 162.

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДАВНЬОГО ГАЛИЧА (ЧЕРВЕНЬ – ЖОВТЕНЬ 1996 р.)

Володимир БАРАН

*доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України,
провідний науковий співробітник відділу української етнології ННДІУВІ*

Богдан ТОМЕНЧУК

*кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології й археології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*

Анотація. У статті аналізуються польові дослідження давнього Галича (Крилоського городища), проведені у червні – жовтні 1996 р. археологічною експедицією Галицького національного заповідника під керівництвом В. Барана і Б. Томенчука. У Крилоському городищі було продовжено дослідження розкопів I, III та закладено новий – V. Всі ці розкопи дали надзвичайно цікавий матеріал як з ранньої історії Галича (X–XI ст.), так і пізнього середньовіччя. Розкоп I закладений з метою музеєфікації оборонної системи дитинця Галича. На ділянці 10 × 16 м розчищено порівняно добре збережені залишки оборонних стін XII – XIII ст. Дослідженнями, проведеними в 1996 р. на розкопі III, було повністю розкопано залишки палацової дерев'яної будівлі XII – XIII ст.

Ключові слова: Україна, українці, давній Галич, Крилоське городище, археологічні дослідження, артефакти.

ARCHAEOLOGICAL RESEARCHES OF ANCIENT HALYCH (JUNE – OCTOBER 1996)

Volodymyr BARAN

Doctor of Historical Sciences, professor, corresponding member of NAS of Ukraine, leading research associate of Ukrainian Ethnology Department of NRIUSWH

Bohdan TOMENCHUK

*Candidate of Historical Sciences, associate professor of Chair of Archaeology and Ethnology,
V. Stefanyk Carpathian National University*

Annotation. The article analyzes field studies of Ancient Halych (Krylos hillfort) conducted in June–October 1995 by archaeological expedition of Halych National Reserve under the direction of V. Baran and B. Tomenchuk. In the Krylos hillfort researches of the excavations I and III were continued and the excavation V was established. A very interesting material both on the early (10th – 11th centuries) and medieval Halych was found in the excavation III. The excavation I was established in order to turn defense system of the Halych stronghold into a museum. On the area of 10x16m the remains of the well preserved defensive walls of the 12th and the 13th centuries were cleared up. The researches conducted in 1996 on the excavation III enabled to complete excavation of the remains of the palace wooden building dated the 12th – 13th centuries.

Key words: Ukraine, Ukrainians, Ancient Halych, Krylos hillfort, archaeological researches, artifacts.

V. Baran, B. Tomenchuk

Archaeological Researches of Ancient Halych (June – October 1996)

Abstract

Halych archaeological expedition of the Institute of Archaeology of NAS of Ukraine, Ivano-Frankivsk Regional Museum and the National Reserve «Ancient Halych» in the central area of the Krylos hillfort (village Krylos of Ivano-Frankivsk region Halych district) in 1996 under the direction of V. Baran and B. Tomenchuk continued the research of Ancient Halych which began in the early 90's of the 20th century. The excavations I and III were researched and the excavation V was established. The excavation I was established in order to turn defense system of the Halych stronghold (the first main rampart of the prince castle) into a museum. On the area of 10x16m the remains of the well preserved defensive walls of the 12th and the 13th centuries were cleared up. They consisted of two rows of klits. The total width of the wall is about 10 m. The outer row of the klits was built on the top of the rampart. There were 8 defensive log constructions at all. A very interesting material on the early (10th – 11th centuries) and medieval Halych was found in the excavation III, especially a big house on «piles» dated the 12th – 13th centuries. During the researches the excavation of the remains of the palace wooden building dated the 12th – 13th centuries were completed as well as two above-ground dwellings of the 10th – 11th centuries and some late-medieval middens and industrial heaters.

The excavation III allows us to follow up the distribution of the different in time objects in the central area of the Krylos hillfort. The excavation V was established to the south, at a distance of 0.6 m from the defensive walls of the seventeenth-century monastery. The size of the excavation is 9,5x2 m (including western bastion of the seventeenth-century brick castle). In the south-east corner of the trench, at a depth of 1 m the wall of the stone sarcophagus (width 0.55 m, and thickness 10 cm) was cleared up. The research of the bastion foundations has shown that their width is 1.20 m and height – 0.6 m. The foundations were built of the flagstones and the sand and lime-stone mortar. Under the bastion foundations the stone foundations for the stone pillar of the 12th – 13th centuries were found.

САМОВИЗНАЧЕННЯ ЕТНІЧНИХ СПІЛЬНОТ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Денис ТОЛОЧКО

кандидат історичних наук,

старший науковий співробітник відділу української історії ННДІУВІ

Анотація. У статті проблема самовизначення етнічних спільнот розглядається через призму історії розвитку «українського питання». Це дало можливість простежити формування умов та шляхів реалізації права народу на самовизначення. В дослідженні використано архівні матеріали, а саме постанови, доповіді, довідки, які розглядалися на засіданнях колегій державного органу у справах національностей та міграцій. Ці матеріали допомагають відтворити суспільно-політичні умови та характерні особливості державного управління в етнокультурній сфері. Стаття містить таблицю, в якій наводяться приклади нових потенційно незалежних держав Європи, що дозволяє подивитись на проблему самовизначення етнічних спільнот у контексті формування європейського геополітичного простору.

Ключові слова: самовизначення, етнічні спільноти, сучасна Україна, «українське питання», етнокультурна сфера, європейський геополітичний простір.

SELF-DETERMINATION OF ETHNIC COMMUNITIES IN MODERN UKRAINE

Denys TOLOCHKO

Candidate of Historical Sciences,

senior research associate of Ukrainian History Department of NRIUSWH

Annotation. The self-determination of ethnic communities is considered in terms of history of «the Ukrainian question» development. It allowed formation of conditions and ways of realization of the national rights to self-determination to be retraced. Archival materials, namely resolutions, reports, references which were considered at meetings of collegiums of the state body for nationalities and migrations are used in the research. These materials help to reconstruct political conditions and characteristics of state administration in the ethnocultural sphere. The article contains a table naming new potentially independent European states that allows to look at the problem of ethnic communities self-determination within a context of the European geopolitical space.

Key words: self-determination, ethnic communities, modern Ukraine, «the Ukrainian question», ethnocultural sphere, European geopolitical space.

D. Tolochko

Self-Determination of Ethnic Communities in Modern Ukraine

Abstract

Global experience demonstrates that realization of ethnos interests and sustainable development of a state are interdependent. States that create the necessary conditions for sustainable ethnic development are an example of the model state-building. And it is not surprising that the political map of the world increasingly resembles the ethnic one. The paradox is that the right for self-determination contradicts the principle of territorial integrity of the state according to which the territory can't be changed without national consensus. In the context of globalization and world economic crisis, the question of preservation of ethnic communities' cultural identity and observance of human rights for self-determination has been of particular importance. Existence at the beginning of the 20th century of certain analogies to the present allows to say that despite the rapid development of the government (international) institutions,

public organizations, mass media and information technologies, the problems of observance of ethnic communities rights for self-determination remain the same: deficiency of financing, shortage of experts, low level of consciousness of citizens and officials, dominating tendencies that measures to protect the rights of ethnic communities for self-determination can be postponed. Declaration of independence of Ukraine neither gave the answer to the «Ukrainian question» nor provided the Ukrainians the absolute right for the self-determination. The self-determination of ethnic communities in modern Ukraine represents the interdependent process of formation of special ethnic structure both as a unique matter and a part of the whole, i.e. awareness of continuity of destiny of each ethnic community with the destiny of Ukraine. Ethnic communities contrary to some discrimination from the public and authorities, poor living conditions, are seeking dialogue and mutual understanding in recognizing their social status and role in the development of the independent state and formation of the civil society.

REFERENCES

1. *Abliatifov R.* Khto ye krymski tatory dlia derzhavy Ukrainy? / R. Abliatifov // *Ahora. Podolannia rozbizhnosti – rozvytok osoblyvosti.* – Vypusk 4. – K.: Stylos, 2006. – S. 126 – 137.
2. *Binovska L.S.* Heopolitychni vymiry SShA y Ukrainy v postbipoliarnomu sviti (za Henri Kisindzherom) / L.S. Binovska // *Visnyk Kyivskoho mizhnarodnoho universytetu / Redkolehiia: O.P. Ivanytska (holova) ta in. (Seriiia «Mizhnarodni vidnosyny»).* – K.: KyMU, 2007. – Vyp. 5. – Rezhym dostupu: <http://www.kymu.edu.ua/vmv/v/05/index.htm>
3. *Vernadskyi V.* Ukrainske pytannia i rosiiska hromadskist / V. Vernadskyi // *Khronika-2000.* – K., 2000. – Vypusk 35 – 36. – Rezhym dostupu: <http://ukrlife.org/main/2000/vernadskyi.htm>
4. *Hai-Nyzhnyk P., Chuprii L.* Natsionalni interesy, natsionalni tsinnosti ta natsionalni tsili yak strukturoformuiuchi chynnyky politychnoi bezpeky / P. Hai-Nyzhnyk, L. Chuprii // *Hileia: naukovyi visnyk: zbirnyk naukovykh prats.* – K., 2014. – Vyp. 84. – S. 465 – 471.
5. *Hrushevskiyi M.S.* Tvory: u 50 t. / Mykhailo Hrushevskiyi; hol. red. P. Sokhan. – Lviv: Svit. – T. 1: Seriiia «Suspilno-politychni tvory» (1894 – 1907) / Uporiadnyky I. Hyrych, O. Todiichuk. – 2002. – 590 s.
6. *Zvernennia Medzhlisu krymskotatarskoho narodu do Verkhovnoi Rady Ukrainy, do vsoho Ukrainskoho narodu – hromadian Ukrainy vsikh natsionalnosti.* 15 bereznia 2014 roku. – Rezhym dostupu: <http://qtm.org/ua/Novyny>
7. *Krysachenko V.S.* Ukrainoznavstvo: khrestomatiia-posibnyk: u 2 kn. / V.S. Krysachenko. – K.: Lybid, 1997. – Kn. 2. – 464 s.
8. *Kuhutiak M.* Natsionalna pravova demokratychna derzhava i vidkryte hromadianske susplstvo: problemy harmonizatsii / M. Kuhutiak // *Halychyna.* – 2001. – № 7. – S. 9 – 10.
9. *Loiko L.* Derzhavna etnopolityka i politychna subiektyvatsiia natsionalnykh menshyn Ukrainy / L. Loiko // *Ukrainska natsionalna ideia: realii ta perspektyvy rozvytku: zbirnyk naukovykh prats.* – Lviv, 2006. – Vyp. 18. – S. 253-260.
10. *Naukovyi instrumentarii ukrainoznavtsia: Dovidnyk / Ker. avt. kol., nauk. red. L. Tokar.* – K.: NNDIUVI, 2012. – 376 s.
11. *Panchuk M., Kotyhorenko V.* Natsionalni menshyny Ukrainy i derzhavna nezalezhnist / M. Panchuk, V. Kotyhorenko // *Nezalezhnist Ukrainy: istorychni vytoky ta perspektyvy.* – K., 1997. – S. 172 – 184.
12. *Rezolyutsiya Vsekrymskogo mitinga, posvyashchennogo Mezhdunarodnomu dnyu prav cheloveka, 10 dekabrya 2013.* – <http://qtm.org/Novosti>
13. *Said B A Abufara.* Pravo narodiv na samovyznachennia i praktyka yoho zdiisnennia v suchasnyi period: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.11 / Abufara B A Said. – Kyiv, 2004. – 15 s.
14. *Snaider T.* Peretvorennia natsii. Polshcha, Ukraina, Lytva, Bilorus, 1569 – 1999 / Timoti Snaider / Per. z anhli. Anton Kottenko ta Oleksandr Nadtoka. – K.: Dukh i Litera, 2012. – 464 s.

15. Tolochko D. V. Etnonatsionalnyi chynnyk derzhavotvorennia ta formuvannia hromadianskoho suspilstva v suchasni Ukraini // Ukrainoznavstvo. – 2013. – № 3 – 4. – S. 122 – 126.
16. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy. – F. 5252, op. 1, spr. 40, 140 ark.
17. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy. – F. 5252, op. 1, spr. 84, 150 ark.
18. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy. – F. 5252, op. 4, spr.2, 153 ark.
19. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy. – F. 5252, op. 4, spr.4, 157 ark.
20. Tsyfra Yu. Yevropeiski rehionalni proekty. Samovyznachennia natsii i maibutnie YeS / Yu. Tsyfra // Viche. – 2013. – № 15(348). – S. 5 – 8.
21. Shcherba O. Krymskotatarske pytannia v Ukraini: politychni aspekty vyvchennia problemy / O. Shcherba // Ukrainska natsionalna ideia: realii ta perspektyvy rozvytku. – Lviv, 2006. – Vyp. 18. – S. 248 – 252.
22. Donetsk and Luhansk status referendums – Rezhym dostupu: http://en.wikipedia.org/wiki/Donetsk_and_Luhansk_status_referendums,_2014
23. Gudeleviciute V. Does the principle of self-determination prevail over the principle of territorial integrity? // International Journal of Baltic Law; issue: 2 / 2005, pages: 48–74. – Rezhym dostupu: www.ceeol.com
24. Pavkovic A., Radan P. In pursuit of sovereignty and self-determination: people, states and secession in the international order // Macquarie Law Journal – Rezhym dostupu: www.austlii.edu.au/au/journals/MqLj/2003/1.html
25. Thomas D., Musgrave Self-determination and national minorities / Musgrave D. Thomas. – Oxford University Press, 2000. – 290 p.

УКРАЇНСЬКІ НАЦІЄТВОРЧІ ПРОЦЕСИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХVІІІ СТОЛІТТЯ

Юрій ФІГУРНИЙ

кандидат історичних наук,
завідувач відділу української етнології ННДІУВІ

Анотація. У статті аналізуються українські націєтворчі процеси у другій половині ХVІІІ ст. в українознавчому вимірі. Автор переконаний, що, розуміючи всю небезпеку існування козацької автономії й української домодерної нації, царат у другій половині ХVІІІ ст. розпочав цілеспрямований наступ на політичні, військові, економічні, юридичні й культурні права Гетьманщини та її громадян. Зрештою, 1785 р. став останнім роком існування козацької нації й офіційною датою остаточної ліквідації Гетьманщини. Проте козацтво з його героїчним минулим, лицарськими звичаями і традиціями, державницькими звершеннями стало сполучною ланкою українського етнодержавонацієтворення ранньомодерного і модерного періодів буття нашої Батьківщини.

Ключові слова: Україна, українці, українське етнодержавонацієтворення, націєтворчі процеси, Лівобережжя, Гетьманат, козаки, «Історія Русів», «Енеїда», українознавчий вимір.

UKRAINIAN STATE-BUILDING PROCESSES IN THE LATTER HALF OF THE EIGHTEENTH CENTURY

Yuriy Fihurnyi

Candidate of Historical Sciences,

Head of Ukrainian Ethnology Department of NRIUSWH

Annotation. This paper analyzes the Ukrainian state-building processes in the latter half of the 18th century in the context of Ukrainian studies. The author is convinced that tsarist government had realized the danger of existence of the Cossack autonomy and pre-modern Ukrainian nation and in the latter half of the 18th century it put a targeted pressure on the political, military, economic, legal and cultural rights of the Hetman state and its citizens. After all, in 1785 the Hetman state was finally liquidated. However, the Cossacks with their heroic past, chivalrous customs, traditions and national achievements served as the link between the Ukrainian ethno-state–nation-building processes of the early modern and modern periods of our country.

Key words: Ukraine, Ukrainians, Ukrainian, ethno-state–nation-building, state-building processes, Left Bank Ukraine, Hetman state, Cossacks, «History of the Rus People», the «Aeneid», Ukrainian studies dimension.

Yu. Fihurnyi

Ukrainian State-Building Processes in the Latter Half of the Eighteenth Century

Abstract

Despite the discontinuity of the Ukrainian state-building process and the decline and recovery of nations, the leading elites are those unbreakable links which connect nation-building into one geopolitical reality. During the 18th century Cossack nobility gradually limited Cossack autonomy and political prerogatives, and finally, in the latter half of the 18th century the Cossacks completely lost the right to choose their leaders and to participate in Cossack councils. As a result the Cossack elite transformed into closed club for the privileged persons, the fundamental bases of the Cossackdom were destroyed and finally it underwent degradation and disappeared from the political scene of the ethno-state-nation-building. 1785 was the last year of existence of pre-modern Cossack (Ukrainian) nation and as we are convinced it is the official date of liquidation of the Hetman state. This is due to the fact that Catherine II made equal the aristocracy and the Russian nobility. The Cossack nobility, in its turn, willingly adopted «Charter to the Nobility» and completely betrayed the national interests and moved to the side of the imperial chauvinist. Despite the self-destruction of the Ukrainian nation, the most patriotic part of the former Cossack nobility continued to maintain, support and accumulate national state-building traditions that led to the national revival in the 19th century and restoration of the Ukrainian statehood and nation in the 20th century. Anonym «History of the Rus People» is an important factor of the nation-building. It played a significant role in state-building processes in the first half of the 19th century, formed all-Ukrainian patriotism among educated Ukrainian intellectuals (intelligentsia) and ordinary Ukrainians (peasants, Cossacks, townspeople, clergy) and contributed to the formation of the Ukrainian identity and the identity of the then society. The «Aeneid» by Kotliarevskyi played important role for the Ukrainian national revival. It was the first printed book written by living Ukrainian language, filled by Ukrainian traditions and customs like a kind of encyclopedia of then life and culture. The poem was based on the victorious, courageous and heroic struggle of the Ukrainian people for free life and future.

REFERENCES

1. Antonovych V.B. Pro kozatski chasy na Ukraini. – K.: Dnipro, 1991. – 240 s.
2. Antoniuk O. Natsiia // Malyi etnopolitohichnyi slovnyk. – K.: MAUP, 2005.– 288 c.
3. Bodyanskiy O. [Vstupne slovo] // Istoriya Rusov ili Maloi Rosii. – M.: Unyversytetskaia Ty-pohrafiya, 1846. – S. V.

4. *Brekhunenko V.* Dolia elit u rukakh maidanu // Ukrainnyi tyzhden. – #9(329). – 28 liutoho–6 bereznia 2014 r. – S. 45.
5. *Halushko K.Yu.* Elita // Entsiklopediia istorii Ukrainy: V 5 t. – K.: Naukova dumka, 2005. – T. 3.– 627 s.
6. *Halushko K.Yu.* Natsiia // Entsiklopediia istorii Ukrainy: U 10 t. – K.: Naukova dumka, 2010. – T. 7. – 728 s.
7. *Diedkov M., Boichenko M.* Natsiia // Istorychna nauka: terminolohichni i poniatiinyi dovidnyk. – K.: Vyscha shkola, 2002. – 430 s.
8. *Ivanova L.H.* Ukraina mizh Skhodom i Zakhodom: do problemy stanovlennia natsionalnoi idei v ukrainskii suspilno-politychnii dumtsi v konteksti skhidnoievropeiskoho rozvytku (I polovyna XIX st.). Materialy do spetskursu. – K.: NPU im. M.P. Drahomanova, 2007. – 192 s.
9. *Kalakura Ya.S.* Ukrainska istoriografii: Kurs lektsii. – K.: Heneza, 2012. – 512 s.
10. *Kravchenko V.* «Istoriia Rusiv» u suchasnykh interpretatsiakh // Kravchenko V. Ukraina, Imperiia, Rosiia. Vybrani statii z modernoi istorii ta istoriografii. – K.: Krytyka, 2011. – 544 s.
11. *Lysiak-Rudnyiyskyi I.* Formuvannia ukrainskoho narodu y natsii (Metodolohichni zavvahy) // Lysiak-Rudnyiyskyi I. Istorychni ese. V 2 t. – T. 1 / Per. z anhl. – K., 1994. – S. 22.
12. *Luchkanyn S.* «Istoriia Rusiv» // Ukrainska literatura u portretakh i dovidkakh: Davnia literatura – literatura KhIKh st. Dovidnyk. – K.: Lybid, 2000. – 360 s.
13. *Mahochii P.R.* Istoriia Ukrainy. – K.: Krytyka, 2007. – 640 s.
14. *Plokhii S.* Kozatskyi mif. Istoriia ta natsiietvorennia v epokhu imperii / Per. z anhl. – K.: Laurus, 2013. – 440 s.
15. *Smolii V.A., Stepankov V.S.* Ukrainska derzhavna ideaia. Problemy, formuvannia, evoliutsii, realizatsii. – K.: Alternatyvy, 1997. – 366 s.
16. *Subtelnyi O.* Ukraina: istoriia / Per. z anhl. – 3-tie vyd., pererob. i dop. – K.: Lybid, 1993. – 720 s.
17. *Fihurnyi Yu.S.* Osoblyvosti i zakonomirnosti zarozhzhennia, formuvannia ukrainskoho etnosu vid naidavnishykh chasiv do seredyny XIV st. na terenakh Ukrainy: etnichni, derzhavotvorchi i natsiietvorchi protsesy v ukrainoznavchomu vymiri. – K.: NNIDIU, 2010. – 158 s.
18. *Fihurnyi Yu.S.* Ukrainske etnoderzhavonatsiietvorennia (XV–XVIII st.) v ukrainoznavchomu vymiri. Monohrafii ta vybrani ukrainoznavchi pratsi. – 2-he vyd., dop. i dooprats. – K., 2014. – 400 s.
19. *Khropko P.* Kotliarevskyi Ivan // Ukrainska literatura u portretakh i dovidkakh: Davnia literatura – literatura XIX st. Dovidnyk. – K.: Lybid, 2000. – 360 s.
20. *Shevchenko V.F., Laska I.M.* «Eneida» // Ukrainske kozatstvo: Mala entsyklopediia. – K.: Heneza, Zaporizhia: Premier, 2002. – 568 s.

ВНЕСОК В. ВЕРНАДСЬКОГО У СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Тетяна ЄМЕЦЬ

*кандидат філософських наук, науковий співробітник
Центру українознавства філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Анотація. Український рух набув ваги визначальної спрямовуючої сили націєтворення завдяки непересічним особистостям, які його започатковували та розвивали. Одним із них був всесвітньо відомий учений Володимир Іванович Вернадський, мислитель, природознавець та видатний організатор науки. Долучився він також і до становлення українознавства. Активна участь В. Вернадського у модерному українському націєтворенні зумовлена як його

походженням, так і його українськістю, пронесеною крізь довге життя. Реалізацією українознавчої концепції В. Вернадського стала плідна науково-організаційна участь у становленні української науки. Найвизначнішим внеском В. Вернадського в українське націєтворення є успішне заснування Української академії наук. У статті аналізується внесок В. Вернадського в українське націєтворення через його участь у становленні сучасного українознавства.

Ключові слова: націєтворення, українознавство, В. Вернадський.

V. VERNADSKYI'S CONTRIBUTION TO ESTABLISHMENT OF UKRAINIAN STUDIES

Tetiana YEMETS

*Candidate of Philosophical Sciences, research associate
of Ukrainian Studies Center at Philosophical Department
of Taras Shevchenko National University*

Annotation. *Ukrainian national movement became a shaping power of national building due to contribution of outstanding people to the process of its establishment and development. One of them was Volodymyr Vernadskyi, a philosopher, naturalist and an outstanding organizer of scientific researches. He also contributed to establishment of Ukrainian studies. Vernadskyi's active role in the modern Ukrainian national building process is predetermined by his origin and pro-Ukrainian worldview carried through a long life. A fruitful scientific and organizational participation in the establishment of the Ukrainian science allowed Vernadskyi's concept of Ukrainian studies to be realized. The most important Vernadskyi's contribution to the process of the Ukrainian nation building consisted in successful establishment of the Ukrainian Academy of Sciences. The article considers V. Vernadskyi's contribution to the Ukrainian nation building process through his participation in the establishment of modern Ukrainian studies.*

Key words: *nation building, Ukrainian studies, V. Vernadskyi.*

T. Yemets

V. Vernadskyi's Contribution to Establishment of Ukrainian Studies

Abstract

World-known scientist Volodymyr Vernadskyi was a philosopher, naturalist and an outstanding organizer of scientific researches. He also contributed to the establishment of Ukrainian studies. Vernadskyi's active role in the modern Ukrainian nation building process is predetermined by his origin and pro-Ukrainian worldview carried through a long life. His family held a memory of Cossack Vernu who served in the army of Hetman Bohdan Khmelnytskyi. Vernadskyi's wife Nataliia Yegorivna also came from an old Ukrainian family of Starytski.

The time when he was growing up coincided with the development of the modern Ukrainian nation building. It is natural that the Ukrainian cultural revival was accompanied by active development of Ukrainian studies. V. Vernadskyi as a scientist and public figure could not stand aside. As far back as 1915 he wrote an article «Ukrainian question and Russian Society», where he not only made the analysis of state of Ukrainians in the Russian society, but also determined the specific organizational arrangements for introduction of Ukrainianization in the educational process. Unfortunately, it was impossible to implement Vernadskyi's works under the autocratic regime. A fruitful scientific and organizational participation in the establishment of the Ukrainian science allowed Vernadskyi's concept of Ukrainian studies to be realized. The most important V. Vernadskyi's contribution to the process of the Ukrainian nation building consisted in successful establishment of the Ukrainian Academy of Sciences. November 27, 1918 he was elected as the first President of the Ukrainian Academy of Sciences. Vernadskyi emphasized that the Academy of Sciences should promote the growth of the Ukrainian national consciousness and

Ukrainian culture through wide, detailed and thoughtful scientific study of the past and present of the Ukrainian people and its neighbors, the nature of the country in all its infinite forms.

REFERENCES

1. Vernadskiy V.I. Publitsisticheskie stati / V. I. Vernadskiy. – M.: Nauka, 1995. – 320 s.
2. Istoriiia Akademii nauk Ukrainy. 1918 – 1923: Dok. i materialy AN Ukrainy / Uporiad. V.H. Shmelov, V.A. Kuchmarenko, O.H. Luhovskiy ta in. – K.: Nauk. dumka, 1993. – 570 s.
3. Krysachenko V.S., Mostiaiev O.I. Ukraina: pryroda i liudy / V. S. Krysachenko, O. I. Mostiaiev. – K.: NISD, 2002. – 623 s.
4. Pisma V. I. Vernadskogo A. E. Krymskomu (1910 – 1939) // Sytnik K. M., Stoyko S. M., Apavovich E. M. V. I. Vernadskiy: Zhizn i deyatelnost na Ukraine. – K., 1984. – S. 200 – 206.
5. Sokhan P.S., Ulianovskiy V.I., Kirzhaiev S.M. M.S. Hrushevskiy i Academia. Idei, zmahannia, diialnist. – Kyiv: AN Ukrainy, In-t ukr. arkhеоhrafii, 1993. – 320 s.

НАЦІОНАЛЬНІ ТА ЕТНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ НЕФОРМАЛЬНИХ СУБКУЛЬТУР

Вікторія КУХАР

аспірантка відділу української етнології ННДІУВІ

Анотація. У статті досліджуються національні та етнічні особливості, притаманні українським неформальним субкультурам. Розглянуто сутність терміна «неформальна субкультура», що є складовою субкультури. Основна увага акцентується на трьох найбільш популярних неформальних субкультурах (хіпі, панки, готи) в Україні, аби на їхньому прикладі визначити характерні особливості неформальних субкультур на українських теренах. Проведений аналіз показав, що субкультурна система, властива Україні, видозмінюється і ще не досліджена в її специфічних проявах, а тому має бути врахована як важлива складова соціокультурної трансформації. Таким чином, подальше становлення українського суспільства та швидкий розвиток культурного й громадського життя спонукають нас більш детально і глибоко дослідити явище «неформальна субкультура» і його специфічні особливості на території України.

Ключові слова: Україна, українці, субкультура, неформальна субкультура, неформали, хіпі, панки, готи.

NATIONAL AND ETHNIC FEATURES OF THE UKRAINIAN INFORMAL SUBCULTURES

Victoria KUKHAR

Post-graduate student of Ukrainian Ethnology Department of NRIUSWH

Annotation. This paper examines the national and ethnic characteristics of the Ukrainian informal subcultures. The essence of the term «informal subculture» as a component of subculture is analyzed. In the article the main attention is focused on the most popular informal subcultures in Ukraine (hippies, punks, goths) in order to define their specific features in our country. The analysis revealed that the Ukrainian subcultural system now is being modified and yet is not researched in its specific

display, thus it must be considered as an important part of social and cultural transformation. The further development of the society and the rapid development of cultural and public life present us with the necessity of comprehensive research of the informal subculture and its specific features in Ukraine.

Key words: Ukraine, Ukrainians, subculture, informal subculture, informal people, hippies, punks, goths.

V. Kukhar

National and Ethnic Features of the Ukrainian Informal Subcultures

Abstract

Subcultures occurred in the making of the younger generations, since the time when the young people formed a separate socio-demographic group within the social structure. The most important reason for joining the group is the desire to belong to a community where one can get mutual assistance, protection and close contacts with common interests. The term «subculture» now is poorly defined, and therefore it is quite ambiguous, still not fully formed and will undergo some changes in the future. The term and its semantic content will be defined by further development of the subcultures. The term «informal subculture» constitutes an important part of the term «subculture»; it characterizes the socio-demographic groups with their particular arrangement and extension, especially among young people. «Informal subculture» is different from the «formal» (officially institutionalized) subculture. At the same time the concept has not clearly defined characteristics. The researchers of this concept suggest that informal people (representatives of the informal subculture) differ by non-standard clothing, hairstyles, slang, music tastes, manners, etc. The hippies, punks, goths are representatives of the informal subcultures. These subcultures in Ukraine have many specific features which distinguish them from other informal subcultures of the world because in our country they were transformed and obtained particular ethnic and national characteristics. Thus hippies observe Ukrainian traditions in celebration of such holidays as Ivana Kupala, punks use Ukrainian symbols and some of them are real nationalists. The goths display their Ukrainian character primarily in music and mentality. Music as the main component of all these informal subcultures also has many Ukrainian motifs. Appeal of the Ukrainian informal groups to the best examples of the Ukrainian poetry, history, culture, etc. is quite necessary, because this is the way to arouse interest of the young people to Ukraine. Stylistics of the metal, punk, black metal and gothic music can be close and clear for the modern youth.

REFERENCES

1. Analiz etnichnoi samodiiialnosti muzychnykh subkultur Ukrainy. – Rezhym dostupu: http://propala-gramota.at.ua/publ/socialnij/pro_rizne/analiz_etnichnoji_samodijalnosti_muzichnykh_subkultur_ukrajini/2-1-0-5
2. Biletska O.O. Transformatsiini protsesy ukrainskoi molodizhnoi subkultury naprykintsi XX–XXI st. // Aktualni problemy istorii, teorii ta praktyky khudozhnoi kultury: zbirnyk naukovykh prats.–K., 2010.– Vyp. 24.– S. 139–144.
3. Bozhok O.I. Fenomen subkultury v bahatohrannosti buttia kultury // Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskyi politekhnichnyi instytut»: zbirnyk naukovykh prats.– K., 2009.– S. 17–21.
4. Vii. – Rezhym dostupu: // <http://www.pisni.org.ua/persons/36.html>
5. Glushkova O.M. Teoreticheskiye aspekty analiza subkultury. – Rezhym dostupu: http://archvuz.ru/2009_22/35
6. Gromov D. Khippi sovetskoy Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://www.hippy.ru/lvivponaduse3.html>
7. Zakovych M.M. «Subkultura» ta yii funktsii / Kulturolohiia: ukrainska ta zarubizhna kultura. Navchalnyi posibnyk. – Kyiv: Znannia, 2007. – Rezhym dostupu: http://www.ebk.net.ua/Book/cultural_science/zakovych_kulturologiya/part1/107.htm
8. Karpiak V. Molodizhni subkultury // Spilka ukrainskoi molodi. – Rezhym dostupu: <http://www.cym.org.ua/content/subcult1.asp>.

9. Kobzar P. Ukrainyski natsionalizm i subkultury. – Rezhym dostupu: <http://politiko.ua/blogpost6842>
10. Komu Vnyz. – Rezhym dostupu: http://uk.wikipedia.org/wiki/Komu_Vnyz
11. Lisovets O.V. Klasyfikatsii neformalnykh hrup i obiednan // Teoriia i metodyka roboty z dytiachymy ta molodizhnymy orhanizatsiiamy Ukrainy. – Rezhym dostupu: http://pidruchniki.ws/17080807/sotsiologiya/klasifikatsiyi_neformalnih_grup_obyednan
12. Liudy v chornomu. Ukrainski «hoty»: poshuky depresyvnoi romantyky. – Rezhym dostupu: http://dt.ua/CULTURE/lyudi_u_chornomu__ukrayinski_goti_poshuki_depresivnoyi_romantiki-54225.html
13. Lvivskiy Forum. Neformaly (nasha storinka). – Rezhym dostupu: <http://forum.lvivport.com/archive/index.php/t-23405.html>
14. Metal. Ukrainska muzyka ta suchasna rok-kultura. – Rezhym dostupu: <http://www.rock-oko.com/muzichn-stil/metal.html>
15. Molodizhna subkultura v sotsiolohichnomu vymiri. – Rezhym dostupu: http://revolution.allbest.ru/sociology/00239899_2.html
16. Miuller K. Molodizhni subkultury / Pereklala Sofia Onufriv // Yi. – 2002. – №24. – Rezhym dostupu: <http://www.azh.com.ua/lib/molodizhni-subkultury>
17. Neformaly. Slovar molodezhnogo slenga. – Rezhym dostupu: <http://teenslang.su/id/6601>
18. «Polynove pole»: hotychna muzyka z prysmakom polynu. – Rezhym dostupu: <http://www2.rock.kiev.ua/article/2009/410/>
19. Pro istoriiu nashoi subkultury. – Rezhym dostupu: <http://skit.org.ua/news/137/>
20. Radziievskiy V.O. Kryminalna subkultura molodi yak sotsiokulturne yavysche. – Rezhym dostupu: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdakk/2011_3/41.pdf
21. «Rok-Kobzar» na virshi Tarasa Shevchenka. – Rezhym dostupu: <http://malakava.com/articles/221>
22. Sliusarevskiy N.M. Subkultura yak obiekt doslidzhennia // Sotsioloheia: teoriia, metody, marketynh.– 2002.– № 3.– S.117–127. – Rezhym dostupu: http://www.countries.ru/library/typology/subk_ukr.htm
23. Sokolov M. Subkulturnoye izmereniye sotsialnykh dvizheniy: kognitivnyy podkhod. – Rezhym dostupu: <http://subculture.narod.ru/texts/book2/sokolov.htm>
24. Forum. Tema: Neformaly. – Rezhym dostupu: <http://1nsk.ru/forum/threads/4167-Neformaly>
25. Forum. Khto taki «neformaly»? – Rezhym dostupu: http://domivka.net/khto_taki_neformaly-3313/page2
26. Schepanskaia T. Teoriia subkultur / Pereklala Lidiia Lischak // Yi. – 2005. – Chyslo 38. – Rezhym dostupu: <http://www.ji.lviv.ua/n38texts/schepanskaja.htm>

ТЕМПОРАЛЬНІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЧАСУ ПРОФЕСУРОЮ УНІВЕРСИТЕТУ СВ. ВОЛОДИМИРА: О. Ф. КІСТЯКІВСЬКИЙ

Ірина ВОРОЖБИТ

студентка магістратури

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Анотація. Стаття присвячена дослідженню особливостей організації соціального часу одного з представників професорської культури Університету Св. Володимира –

О.Ф.Кістяківського – через концепт темпоральності як механізму організації соціального часу універсарієм. Аналізується співвідношення позначення темпоральності в різного роду «дисциплінуючих» документах та мовленнєвій практиці вченого. Детальному розгляду піддається ступінь відчуття часу професором. Стратегія дослідження побудована на зіставленні двох видів джерел: тексти, безпосередньо продуковані О. Кістяківським (щоденник, епістолярія); офіційні документи, створені для вченої корпорації загалом (постанови, статуту, університетські відомості).

Ключові слова: соціальний час, темпоральність, професор, Університет Св. Володимира, професорська культура.

TEMPORALITY AS A MECHANISM OF ST. VOLODYMYR UNIVERSITY PROFESSORATE'S SOCIAL TIME ARRANGEMENT: O. F. KISTIAKIVSKYI

Iryna VOROZHBYT

master student of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Annotation. The article considers the peculiarities of social time arrangement of O. F. Kistiakivskyi as a representative of professorial culture of St. Volodymyr University. The correlation of temporality in different «disciplining» documents and professor's speech activities is analyzed. The author paid particular attention to research of professor's sense of time. The investigation strategy is based on comparison of two types of sources: texts written by O. F. Kistiakivskyi (diary, letters) and official documents created for the whole academic staff (statutes, regulations, university data).

Key words: social time, temporality, professor, St. Volodymyr University, professorial culture.

I. Vorozhbyt

*Temporality as a Mechanism of St. Volodymyr University
Professorate's Social Time Arrangement: O. F. Kistiakivskyi*

Abstract

Oleksandr Kistiakivskyi is an outstanding representative of professorial culture of St. Volodymyr University. Activities of the academic staff were governed by different «disciplining» documents. The official texts included temporal markers that defined peculiarities of the professors' social time arrangement. The university time had cyclic character as it constantly repeated. The statute, university information and ordinances of a ministry provided «term time», «vacation time», «academic year», «half-year period», «examination period» etc. The text of Kistiakivskyi's diary allows to retrace structures of temporal thinking and receptions, in other words to define codes of university culture in its personification. A sense of temporality was extremely important for Oleksandr Kistiakivskyi. The professor thought in terms of both collective and personal time dimensions. The duration of each part of the day was clearly defined and connected with a particular activity. The scientist have kept regular hours. The most important for him was the morning time which he devoted to scientific researches. The text of the diary demonstrates his pursuit of self-awareness that is revealed in phrase «I'll plunge entirely in science». We consider it as a means to distance himself from reality. Also we can define a category of «future time» because the results of scientific studies appeared for Kistiakivskyi as horizon of expectations, i.e. recognition from descendants. The scientific contribution, embodied into the research texts has no a definite duration.

REFERENCES

1. Bushueva L. A. Povsednevnost universitetskogo professora Kazani. 1863 – 1917 g.g. / L. A. Bushueva. – Kazan: Tsentr innovatsionnykh tekhnologiy, 2012. – S. 87.
2. Vishlenkova E. A. Universitetskiy chelovek i vremya / E. A. Vishlenkova // Obrazovanie i prosveshchenie v gubernskoy Kazani. – Kazan, 2009. – Vyp. 2. – S. 24 – 52.

3. Derzhavnyi arkhiv mista Kyieva. – Fond 16. Fond Universytetu Sviatoho Volodymyra. – Spr. № 13 (1876). S Vedomostyami o propushchennykh v sem Universitete lektsiyakh g.g. prepodavatelnyami. – 88 ark.

4. Imennoy Vysochayshiy ukaz, dannyi Pravitelstvuyushchemu Senatu 18 iyulya 1863 g. // Universitetskie izvestiya. – 1872. – № 2. – S. 1 – 58.

5. Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteki Ukrainy im. V. I. Vernadskoho. – Fond 3. – Od. zb. № 5726 Kistiakivskiy [Oleksandr Fedorovych] – Maksymovychu [Mykhailu Oleksandrovychu]. Lyst vid 24 lypnia 1871 z Kyiva v s. Mykh[ailova] Hora. – 2 ark.

6. Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteki Ukrainy im. V. I. Vernadskoho. – Fond 3. – Od. zb. № 16820 – 16835. Kystiakovskiy A[leksandr] F[edorovych]. Zahorovskomu Aleksandru Yvanovychu. Pysma ot 5 marta 1877 – 29 noiab. 1884 h. yz Kyev, Karlsbada v [Kharkov]. – 32 ark.

7. Kistiakivskiy O. F. Shchodennyk (1874 – 1885): u 2 t. / uporiadkuv. Shandra V. S. ta in., Vidpov. red. Butych I. L. – K.: Naukova dumka, 1994. – T. 1. 1874 – 1879. – 648 s.

8. Kistiakivskiy O. F. Shchodennyk (1874 – 1885): u 2 t. / uporiadkuv. Shandra V. S. ta in., Vidpov. red. Butych I. L. – K.: Naukova dumka, 1994. – T. 2. 1880 – 1885. – 584 s.

9. Leleko V. D. Prostranstvo povsednevnosti v evropeyskoy kulture / V. D. Leleko; Sankt-Peterburgskiy gos. un-t kultury i iskusstv. – SPb., 2002. – 320 s.

10. Protokoly zasedaniy Soveta Universiteta Sv. Vladimira. 15 noyabrya 1874 goda // Universitetskie izvestiya. – 1875. – № 1. – S. 1 – 22.

11. Protokoly zasedaniy Soveta Universiteta Sv. Vladimira. 16 avgusta 1874 goda // Universitetskie izvestiya. – 1874. – № 10. – S. 1 – 21.

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ СИСТЕМНОСТІ В УКРАЇНОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Ірина КРАСНОДЕМСЬКА

*кандидат історичних наук, старший науковий співробітник
відділу української історії ННДІУВІ*

Анотація. У статті розглянуто значення використання системного принципу в українознавчих працях. З'ясовується зміст самого терміна, історія його розроблення від античних часів до сьогодні, аналізуються історіографічні праці з даного питання. Аналізуючи праці вчених-українознавців XIX – XX ст. (І. Франка, М. Грушевського, Ф. Вовка, Д. Дорошенка, І. Мірчука, Д. Донцова, Ю. Липи, С. Рудницького та багатьох інших), а також сучасних науковців, енциклопедичні видання, автор доходить висновку, що принцип системності в їхніх дослідженнях постає визначальним, оскільки об'єкт українознавчих студій – феномен України й світового українства, закономірності, досвід, уроки його етно-, націє-, державотворення, матеріальне й духовне життя спільноти – передбачає їх системний аналіз.

Ключові слова: система, системний підхід, українознавство, дослідження, Україна, наука, принципи, методологія, теорія.

SYSTEM APPROACH IN UKRAINIAN STUDIES

Iryna KRASNODEMSKA

*Candidate of Historical Sciences,
senior research associate of Ukrainian History Department of NRIUSWH*

Annotation. The article considers the use of system approach in Ukrainian studies researches. The meaning of the term and the history of its development from ancient times until today is explained. Historiographical researches on the subject are examined. Having analyzed the works of both the 19th- and 20th-century Ukrainian studies researchers (I. Franko, M. Hrushevskiy, F. Vovk, D. Doroshenko, I. Mirchuk, D. Dontsov, Yu. Lypa, S. Rudnytskyi) and modern scientists as well as encyclopaedias, the author concluded that system approach plays a defining role in the above mentioned researches. This comes from the fact that the phenomenon of Ukraine and Ukrainian people, the patterns, experience, lessons of its ethno-, nation- and state building as well as material and spiritual life of the community appear as the object of Ukrainian studies and provides for their system analysis.

Key words: system, system approach, Ukrainian studies, research, Ukraine, science, principles, methodology, theory.

I. Krasnodemska System Approach in Ukrainian Studies

Abstract

The fundamental rule for the development of science as a system of knowledge, including Ukrainian studies, there is an idea of integrity and consistency that has an important scientific value, because it gives the key to comprehension of plenitude and wealth of the world. Principles of system character of knowledge were developed as early as by ancient Greek philosophers and scientists (Euclid, Plato). But deep comprehension of the concept «system» and system knowledge began since the eighteenth century, particularly in the German classical philosophy (I. Kant, J. Fichte, G. Hegel). A great contribution to development of systems theory was made by L. von Bertalanffy, K. Boulding, J. Forester, S. Beer, N. Wiener and such Ukrainian and Russian scientists as V. Afanasev, A. Berg, A. Blauberg, O. Bohdanov, S. Valuev, V. Volkova, V. Sadovskyi, V. Tiukhtin, A. Uiemov, Yu. Cherniak, E. Yudin and others.

Ukrainian studies as a system of scientific integrative knowledge had its active development in the second half of XIX – early XX century. At this time scientific activity of D. Bahaliy, M. Kostomarov, M. Maksymovych, P. Kulish, O. Potebnia, V. Antonovych, M. Drahomanov, I. Franko, M. Hrushevskiy appeared as an example of system and integrative approach to the Ukrainian being which requires unity of analysis and synthesis.

Widely the system approach was used by the Ukrainian scientists of diaspora, in particular O. Bochkovski, N. Hryhoriiv, D. Dontsov, I. Mirchuk, Ye. Malaniuk, S. Rudnytskyi, Yu. Lypa and others. Through making an in-depth study of wide range of different sources (historical, linguistic, legislative, philosophical) they did considerable contribution to solving problems of ethnogenesis of Ukrainians, their state building, cultural and national principles of future independent Ukraine. They also succeeded in the research of many topics, forbidden in the Soviet USSR.

An example of use of system approach in modern Ukrainian studies researches are the works of P. Kononenko, I. Krasnodemska, V. Krysachenko, O. Homotiuk, Y. Kalakura, L. Tokar, V. Snizhko, O. Nahirniak, T. Kononenko. They examined contribution of leading Ukrainian studies researchers (both from Ukraine and diaspora) to formation of Ukrainian studies paradigm. They also defined role of Ukrainian studies centers, their press organs and drew conclusions corresponding the modern stage of development of society and national science.

The system approach plays a defining role for development of certified publications on Ukrainian studies, namely encyclopedias, dictionaries, reference books.

REFERENCES

1. Blauberg I. V. Sistemnyy podkhod: predposylki, problemy, trudnosti / I. V. Blauberg. – M.: Znanie, 1969. – 48 s.
2. Bohdanovych V. Yu. Teoretyko-metodolohichni zasady zabezpechennia natsionalnoi bezpeky derzhavy u yii vyznachalnykh sferakh: monohrafiia / V. Bohdanovych, A. Semenchenko, Yu. Yehorov, V. Mukha, O. Bortnyk. – K.: Kyi, 2007. – 369 c.

3. *Boichenko M. I.* Systemnyi pidkhdid u sotsialnomu piznanni: tsinnisni ta funktsionalni aspekty : monohrafiia / M. Boichenko; MONMS Ukrainy, Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. – K.: Promin, 2011. – 320 c.
4. *Voskoboinikova-Huzieva O. V.* Innovatsiina diialnist bibliotek: systemnyi pidkhdid / O. V. Voskoboinikova-Huzieva // Dokumentoznavstvo. Bibliotekoznavstvo. Informatsiina diialnist: Problemy nauky, osvity, praktyky: Zb. materialiv Mizhnar. nauk.-prakt. konf. – K., 2006. – S. 48–49.
5. *Halai V. M.* Systemnyi pidkhdid do protsesu navchannia / V. M. Halai, A. M. Silvestrov, L. Yu. Spinul // Adapt. systemy avtomat. upr. – 2008. – Vyp. 13. – S. 108–112.
6. *Zhukovskiy A.* Vstupne slovo / A. Zhukovskiy // Entsyklopediia ukrainoznavstva. Zahalna chastyna [hol. red. V. Kubiiovych. Perevydannia v Ukraini]. – K.: Instytut ukrainskoi arkhieohrafi AN Ukrainy, 1994. – T. 1. – S. VIII–IX.
7. *Yolon P.* Systemnyi pidkhdid / P. Yolon // Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk. – K.: Abrys, 2002. – S. 584.
8. *Kapitonenko M.* Systemnyi pidkhdid v doslidzhenni mizhnarodnoho konfliktu / M. Kapitonenko // Doslidzh. svit. polityky: Zb. nauk. pr. – 2002. – Vyp. 20. – S. 186–194.
9. *Kononenko P., Kononenko T.* Ukrainoznavstvo XI stolittia: problemy metodolohii i shliakhy yikh rozviazannia / P. Kononenko, T. Kononenko. – K.: NDIU, 2008. – 39 s.
10. *Korbutiak V. I.* Metodolohiia systemnoho pidkhdodu ta naukovykh doslidzhen: Navch. posib. / V. I. Korbutiak. – Rivne: NUVHP, 2010. – 176 s.
11. *Kubiiovych V.* Naukove tovarystvo im. Shevchenka u 1939–1952 r. / V. Kubiiovych // Ukrain-skyi istoryk. – 1973. – № 1–2. – S. 8–42.
12. *Kuzelia Z.* Doterperishni ukrainski entsyklopedii / Z. Kuzelia // Entsyklopediia ukrainoznavstva. Zahalna chastyna. – Miunkhen; Niu-York, 1949. – T. 1. – S. 9–11.
13. *Kustovska O. V.* Osnovy systemnoho pidkhdodu. Metodolohichni zasady systemnoho pidkhdodu ta systemnoho analizu / O. V. Kustovska // Metodolohiia systemnoho pidkhdodu ta naukovykh doslidzhen. Kurs lektsii. – Ternopil: Ekonomichna dumka, 2005. – S. 5–18.
14. *Malafik I. V.* Systemnist - yakist znan : monohr. / I. V. Malafik; Rivnen. derzh. humanit. un-t. – Rivne, 2008. – 383 c.; Malafik I. V. Systemnyi pidkhdid u teorii i praktytsi navchannia: Monohr. / I. V. Malafik; Rivnen. derzh. humanit. un-t. – Rivne, 2004. – 440 c.
15. *Nemchenko A. B., Niraz I. V.* Metodolohiia systemnoho pidkhdodu v upravlinni orhanizatsi-ieiu / A. B. Nemchenko, I. V. Niraz // Naukovi zapysky Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. – Vyp. 10. – Ch. 1. – Kirovohrad: KNTU, 2010. – S. 275–280.
16. *Nyzhnyk N. R.* Systemnyi pidkhdid v orhanizatsii derzhavnoho upravlinnia: Navch. posib. / N. R. Nyzhnyk, O. A. Mashkov; Ukr. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy. – K.: Vyd-vo UADU, 1998. – 159 c.
17. *Nykoforuk B. V.* Systemnyi pidkhdid do pryiniattia upravlinskykh rishen / B. V. Nykoforuk. – L.: Ukr. akad. drukarstva, 2007.
18. *Pazenok A. S.* Systemnyi pidkhdid u naukovomu doslidzhenni prav liudyny / A. S. Pazenok // Derzhava i pravo. Yuryd. i polit. nauky: Zb. nauk. pr. – 2005. – Vyp. 28. – S. 230–236.
19. *Plishkin V. M.* Systemnyi pidkhdid yak zahalnyi metod doslidzhennia ta upravlinnia / V. M. Plishkin // Teoriiia upravlinnia orhanamy vnutrishnikh sprav: Pidruchnyk / Za red. kand. yuryd. nauk Yu. F. Kravchenka. – K.: Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav Ukrainy, 1999. – S. 127–130.
20. *Poludonna N. S.* Systemnyi pidkhdid u doslidzhenni suspilstva i psykhologii liudyny / N. S. Poludonna // Psykhich. zdorovia. – 2005. – № 1. – S. 18–22.
21. *Sadovskiy V.* Osnovaniya obshchey teorii sistem / V. Sadovskiy. – M.: Nauka, 1974. – 278 s.; Empiriokrititsizm A. Bogdanova: zabytaya glava filosofii nauki // Voprosy filosofii. – 1995. – № 8. – S. 37–49.
22. *Stechenko D. M., Chmyr O. S.* Metodolohiia naukovykh doslidzhen: Pidruchnyk / D. M. Stechenko, O. S. Chmyr. – K.: Znannia, 2005. – 309 s.
23. *Franko I.* Iz sekretiv poetychnoi tvorchosti / I. Franko // Zibrannia tvoriv: U 50 t. – K.: Naukova dumka, 1981. – T. 31. – S. 45–119.

24. Franko I. Nauka i yii vzaiemyny z pratsiuiuchymy klasamy / I. Franko // Zibrannia tvoriv: U 50 t. – K.: Naukova dumka, 1985. – T. 45. – S. 76–139.
25. Franko I. Statystyka yako metoda i yako nauka / I. Franko // Zibrannia tvoriv: U 50 t. – K.: Naukova dumka, 1985. – T. 44. – Kn. 1. – S. 248–254.
26. Khraban I. Systemnyi pidkhid do politolohichnoho analizu yevroatlantychnoi systemy bezpeky / I. Khraban // Polit. menezhment. – 2009. – № 2. – S. 119–127.
27. Shanskova T. I. Systemnyi pidkhid u sotsialno-oriientovanii pidhotovtsi studentiv do roboty z batkamy uchniv / T. I. Shanskova // Visn. Zhytomyr. derzh. ped. un-tu. – 2000. – S. 72–74.
28. Yakovenko O. V. Systemne myslennia yak tvorchy pidkhid do vyrishennia problem / O. V. Yakovenko // Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Kyievo-Mohylianska Akademiia» / Natsionalnyi universytet «Kyievo-Mohylianska Akademiia». – K., 2008. – T. 84: Pedagogichni, psykholohichni nauky ta sotsialna robota. – S. 55–57.
29. Politychna systema yak ob'iekt systemnoho doslidzhennia [Rezhym elektronnoho dostupu] www.npu.edu.ua/e-book/book/html/D/ispu.../60.html

ІНСТИТУТ ОПІКИ: ПРАВОВІ НОРМИ ТА ПОВСЯКДЕННІ ПРАКТИКИ НА ВОЛИНІ РАННЬОМОДЕРНОЇ ДОБИ

Ірина ВОРОНЧУК

кандидат історичних наук, доцент,
завідувач відділу історичних пам'яток ННДІУВІ

Анотація. У повсякденному житті українського ранньомодерного соціуму важливе значення мав інститут опіки, який набув значного поширення у зв'язку з великою тогочасною смертністю людей. У статті проаналізовано законодавчі норми щодо встановлення опіки, які регламентувались Статутом Великого князівства Литовського.

Компаративний аналіз правових засад та документального матеріалу дав можливість простежити дію опікунських норм у реальному житті. Зокрема: права та вимоги до опікунів, встановити реальних опікунів у конкретних випадках та виконання ними опікунських обов'язків, з'ясувати вплив опікунства на долю опікуваних дітей. Підсумовується як позитивне значення опікунської практики, так і негативні її аспекти.

Ключові слова: повсякдення, соціальні практики, смертність, неповнолітні діти, опіка, правові норми, вимоги до опікунів, зловживання, вплив.

LEGISLATIVE RULES AND DAILY PRACTICE OF GUARDIANSHIP IN EARLY MODERN VOLYN

Iryna VORONCHUK

Candidate of Historical Sciences,
Head of Historical Sites Department of NRIUSWH

Annotation. Guardianship played important role in everyday life of the Ukrainian early modern society. It was widely spread due to heavy mortality of that period. In the article the author analyzed legislative rules of guardianship that were regulated by Statute of Grand Duchy of Lithuania.

Comparative analysis of legal principles and document materials allowed practical use of existing law on guardianship to be examined. In particular that regards to the rights and requirements to guardians, appointment guardians in particular cases and fulfillment of obligations by them, impact of guardianship on the fate of children in ward. Both positive and negative aspects of the guardianship are revealed.

Key words: *dailiness, social practices, mortality, minors, guardianship, legal rules, requirements to guardians, abuse, influence.*

I. Voronchuk

Legislative Rules and Daily Practice of Guardianship in Early Modern Volyn

Abstract

The problem of guardianship over minors has not been explored in native historiography until recently. The rules of guardianship over the minors were meticulously detailed in the Lithuanian Statute (1529, 1566, 1588). Comparison of legislative rules and real social practices on the basis of critical analysis of document materials allows practical use of existing law on guardianship and different aspects of the minors's life and the childhood itself to be traced. The main purpose of the guardianship was to preserve heritage and to protect rights of the minors on the death of their parents. Primarily the guardians were the persons appointed by parents under the will. In case of its absence a mother to the children, brothers on father's side and then brothers on mother's side could be appointed as guardians. Statute of 1566 introduced significant changes to the order of priority; in particular, the priority came to elder brother of the junior children. However women, including mothers, were denied the right to be guardian to their own children. If the paternal relatives were unavailable the relatives on the maternal side (only male) were allowed to be guardians. If the relatives on the maternal side were unavailable the guardians were appointed by central or local authorities. However, if a wife was appointed a guardian under her husband's will she was not separated from the guardianship. Daily practices prove that according to the legislative rules the guardians were primarily relatives on the father's side. They were interested in receiving guardianship as it was rather profitable. The guardians had to take care of the children but it should be noted that there were a lot of complaints against former guardians from the grown children. From the one side the guardianship was an important factor of socium functioning because due to it the state provided the orphans' survival. From the other side guardian abuse led to negative implications.

REFERENCES

1. Arkhiv Jughu-Zapadnoj Rossii, izdavaemyj Kommissieju dlja razbora drevnikh aktov, sostojashhej pry Kievskom, Podoljskom i Volynskom ghegeneral-gubernatore. – Ch. VIII, t. III: Akty o brachnom prave i semejnomy byte v Jughu-Zapadnoj Rusi v XVI–XVII vv. – K., 1909. – 708 s.
2. Berher P., Lukman T. Sotsialnoe konstruivovanie realnosti. Traktat po sotsiologii znaniia. – M., 1995. – 323 s.
3. Vladimirs'kij-Budanov M. F. Obzor istorii russkogho prava. – K., 1905. – 694 s.
4. Volynski hramoty / Upor. V. B. Zadorozhnyi, A. M. Matviienko. – K., 1995. – 248 s.
5. Voronchuk I. Demohrafichna mentalnist volynskoi shliakhty v XVI–XVII st.: shliubna model ta yii chynnyky // Shostyi mizhnarodnyi konhres ukrainistiv. Etnolohiia. Folklorystyka. Kulturolohiia. – Donetsk; Kyiv, 2005. – Kn.1. – S. 30 – 44.
6. Voronchuk I. Naselennia Volyni v XVI – pershii polovyni XVII st.: rodyna, domohospodarstvo, demohrafichni chynnyky. – K., 2012. – 711 s.
7. Ivanytskyi-Vasylenko S. Zakony pro opiku nad nedolitskamy v dzherelakh Mahdeburzkoho prava Zakhidnoi Rusy y Hetmanschyny // Ukrainska Akademiia Nauk: Zb. sots.-ekon. viddilu. Pratsi komis. dlja vyuchuvannia istorii zakh.-rus. ta vkrain. prava. – K., 1925. – № 3. – S. 59 – 81.
8. Levickij O. Cherty semejnogho byta v Jughu-Zapadnoj Rusi v XVI–XVII vv. // Arkhiv Jughu-Zapadnoj Rossii, izdavaemyj Kommissieju dlja razbora drevnikh aktov, sostojashhej pry Kievskom, Podoljskom i Volynskom ghegeneral-gubernatore. – Ch. VIII, t. III. – K., 1909. – S. 1–120.

9. Povsiakdennia rannomodernoi Ukrainy. – T. I: Praktyky, kazusy ta devyatsii povsiakdennia. – K., 2012. – 328 s.
10. *Starchenko N.* Shliubna stratehiia vdiv i kilka problem navkolo nei // Kyivska starovyna. – 2001. – № 1. – S. 42 – 62.
11. Statuty Velykoho kniazivstva Lytovskoho: u 3-kh tomakh. – T. I: Statut Velykoho kniazivstva Lytovskoho 1529 roku / Za red. S. Kivalova, P. Muzychenka, A. Pankova. – Odesa, 2002. – 464 s.
12. Statuty Velykoho kniazivstva Lytovskoho: u 3-kh tomakh. – T. II: Statut Velykoho kniazivstva Lytovskoho 1566 roku / Za red. S. Kivalova, P. Muzychenka, A. Pankova. – Odesa, 2003. – 560 s.
13. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy v m. Kyievi.
14. *Ehlias N.* O protsesse tsivilizatsii: Sociogheneticheskie i psikhogheneticheskie issledovaniya. – M.; SPb., 2001. – T. 2. – S. 47.
15. *Jakovliv A.* Vplyvy starochesjkogho prava na pravo ukrajinsjke lytovsjkoi doby XV–XVI v. – Pragma, 1929. – 83 s.
16. Archiwum ksiąg Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie // Wyd. przez B. Gorczaka. – Lwow, 1890. – T. IV: 1535 – 1547. – 686 s.
17. Archiwum ksiąg Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie // Wyd. przez B. Gorczaka. – Lwow, 1910. – T. VI: 1549 – 1577. – 325 s.
18. *Czacki T.* O litewskich i polskich prawach // Dzieła Tadeusza Czackiego zebrane i wydane przez hr. Edwarda Raczyńskiego. – T. II. – Poznań, 1844. – 272 s.
19. *Dąbkowski P.* Prawo prywatne polskie. – T. I. – Lwów, 1910 – 601 s.; T. II. – Lwów, 1911. – 730 s.
20. *Dutkiewicz W.* Słowo o stosunkach majątkowych między małżonkami i o prawie zwyczajowym polskim. – Warszawa, 1877. – 46 s.
21. *Dutkiewicz W.* Spostrzeżenia nad historją prawodawstw słowiańskich przez Wacława Maciejowskiego. – Warszawa, 1870. – 172 s.
22. *Hube R.* Prawo polskie w 14-tym wieku. Sądy, ich praktyka i stosunki prawne społeczeństwa w Polsce ku schyłkowi 14 wieku. – Warszawa, 1886. – 546 s.
23. Jagiellonki polskie w XVI wieku: obrazy rodziny i dworu Zygmunta I i Zygmunta Augusta królów polskich // wydana i historycznym wątkiem powiązana przez Alexandra Przeździeckiego. – Kraków, 1868. – T. II. – 303 s.
24. *Jaroszewicz J.* Obraz Litwy pod względem jej cywilizacji od czasów najdawniejszych do końca wieku XVIII. – Wilno, 1844. – 313 s.
25. *Logo-Sobolewski J.* Prawo opiekuńcze w dawnej Litwie // Studia nad historją prawa polskiego. – T. XV, z. 2. – Lwów, 1937. – S. 299 – 386.
26. *Maciejowski Wł.-A.* Historia prawodawstw słowiańskich. – T. I. – Warszawa-Lipsk, 1832. – 292 s.; T. II. – Warszawa-Lipsk, 1833. – 320 s.; T. III. – Warszawa-Lipsk, 1834. – 518 s.; T. IV. – Warszawa-Lipsk, 1835. – 513 s.
27. *Spasowicz W.* O stosunkach majątkowych między małżonkami wedle dawnego prawa polskiego. Pisma. – T. IV. – Petersburg, 1892. – 334 s.

РАДЯНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ 1960-Х РОКІВ: ПОЧАТОК НАУКОВОГО ВИВЧЕННЯ РАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА 1941 – 1942 рр.

Володимир ГУЛА

завідувач відділу аспірантури та докторантури ННДІУВІ,
аспірант кафедри української історії та етнополітики ДНУ ім. Олесь Гончара

Анотація. У статті узагальнено доробок науковців СРСР в галузі досліджень радянського суспільства початкового періоду Великої Вітчизняної війни. Проаналізовано методологічні підходи, джерельну базу зазначених досліджень. Детально охарактеризовано суспільно-політичний фон, на якому у 1960-х роках відбувалося наукове становлення та подальше розширення студій щодо розвитку радянського суспільства 1941 – 1942 рр. Дано пояснення чинників, що зумовлювали існуючі на той період напрямки наукових розробок у галузі дослідження ключових моментів розвитку радянського суспільства. Виділено основні здобутки та недоліки у відтворенні історії радянського суспільства початкового періоду Великої Вітчизняної війни науковцями 1960-х років.

Ключові слова: радянське суспільство, Велика Вітчизняна війна, історіографія, соціально-професійні групи, робітники, селяни, інтелігенція.

SOVIET HISTORIOGRAPHY OF 1960'S: THE BEGINNING OF THE SOVIET SOCIETY SCIENTIFIC RESEARCH IN 1941 – 1942

Volodymyr HULA

Head of Postgraduate and Doctoral of NRIUSWH,
postgraduate student of Ukrainian History and Ethnic Policy Department,
Oles Honchar Dnipropetrovsk National University

Annotation. This article summarizes the achievements of the scientists in the research of the Soviet society of the initial period of the Great Patriotic War. The methodological approaches and the source base of the researches are analyzed. The author examined the socio-political background of the scientific establishment and subsequent extension of the Soviet society development researches in 194's – 1942's. The factors which established the trends of the scientific researches of the key points of the Soviet society development are defined. The main achievements and mistakes in the reconstruction of the original history of the Soviet society during World War II by the scientists of 1960's are examined.

Key words: Soviet society, the Great Patriotic War, historiography, social and professional groups, workers, peasants, intelligentsia.

V. Hula

Soviet Historiography of 1960's: the Beginning of the Soviet Society Scientific Research in 1941 – 1942

Abstract

The studies of the Soviet society of the initial period of the Great Patriotic War emerge full blown nowadays. For the future development of such researches it is necessary to generalize the experience of the predecessors and to emphasize the achievements and mistakes of the previous generations of historians.

The article is devoted to one of the periods of the historiography of the Soviet society of 1941's – 1942's. Exactly the scientific study of the Soviet society of the early 1940's was established in the USSR in 1960's. This owes to the process of de-Stalinization which had covered all the spheres of social life. The approach to the interpretation of the sources of winning the Great Patriotic War has been changed.

Instead of aggrandizement of Stalin's personal role in getting the victory in 1940's – 1950's the centre stage took all the Soviet society which rallied round the CPSU (b).

The socio-professional groups of the society (in Soviet terminology – classes) were in the focus of attention of the Soviet historiography of the time. The structure of the society was defined more simply and there were no mention of elite groups within the Soviet society. This is due to many factors both internal and foreign policy of the Soviet state in 1960's.

The generalization of the basic statistical material about each of the socio-professional groups and establishment of the time history of their characteristics appear as the main achievement of the social history of the Great Patriotic War. These powerful facts became the foundation for the study of the social history of the Great Patriotic War in the Soviet historiography.

REFERENCES

1. *Arutyunyan Yu. V. Sovetskoe krestyanstvo v gody Velikoy Otechestvennoy voyny / Yu. V. Arutyunyan. – Izd. 2-e, dop. – M.: Nauka, 1970. – 466 s.*
2. *Belyakov A. P. Istoriografiya trudovogo podviga sovetского rabocheho klassa v period Velikoy Otechestvennoy voyny: nekotorye probl. istorii sov. ob-va (istoriografiya) / A. P. Belyakov. – M.: Nauka, 1964. – 135 s.*
3. *Butsko N.A., Kyrychenko S.N. Voinno-orhanizatorska diialnist KP Ukrainy v pershi roky Velykoi Vitchyznianoï viiny. – K.: Politydav Ykrainy, 1969. – 130 s.*
4. *Galagan V. Ya. Ratnyy podvig zhenshchin v gody Velikoy Otechestvennoy voyny / V. Ya. Galagan. – K.: Vishcha shkola, 1986. – 319 s.*
5. *Evlanova M. N. Rabochiy klass SSSR perioda Velikoy Otechestvennoy voyny v istoriko-partiynoy istoriografii: avtoref. dissert. na soisk. uchen. step. kand. ist. nauk / M. N. Evlanova. – M.: Mosk. in-t nar. khoz-va im. G. V. Plekhanova. – 28 s.*
6. *Kurnosov Yu.O, Bondar A.H. U navchanni ta pratsi: pidhotovka kadriv intelihentsii v Ukrainskii RSR / Yu.O. Kurnosov, A.H. Bondar. – K.: Naukova dumka, 1964. – 343 s.*
7. *Lauta S.P. Kolhospne selianstvo Radianskoi Ukrainy v roky Velykoi Vitchyznianoï viiny / S. P. Lauta. – K.: Vyd-vo Kyiv. un-tu, 1965. – 208 s.;*
8. *Lauta S. P. Kolkhozne krestyanstvo Sovetskoy Ukrainy v period Velikoy Otechestvennoy voyny: dis. kand. ist. nauk / S. Lauta. – K., 1951. – 208 s.*
9. *Lauta S. P. Silske hospodarstvo Ukrainskoi RSR na sluzhbi frontu v pershyi rik Velykoi Vitchyznianoï viiny / S. P. Lauta // Istoriia narodnoho hospodarstva ta ekonomichnoi dumky Ukrainskoi RSR. Respublikanskyi mizhvidomchyi zbirnyk. – K., 1976. – Vyp. 10. – S. 34–39.*
10. *Lunkin G. M. Boevoy i trudovoy podvig sovet'skikh zhenshchin v geroicheskoy epopee Odessy: avtoref. dissert. na soisk. uchen. step. kand. ist. nauk / G. M. Lunkin. – K., 1976. – 34 s.*
11. *Maksakova L. V. V ryadakh voyuyushchego naroda/ L. V. Maksakova. – M.: Mysl, 1965. – 310 s.; Iz istorii sovetskoy intelligentsii. – M.: Mysl, 1966. – 223 s.*
12. *Mitrofanova A. V. Rabochiy klass SSSR v nachalnyy period Velikoy Otechestvennoy voyny / A. V. Mitrofanova. – M.: Izd-vo Akad. nauk SSSR, 1960. – 486 s.*
13. *Morekhina G. G. Rabochiy klass frontu / G. G. Morekhina. – M.: Izd-vo sots-ekonom. lit-ry, 1962. – 479 s.*

ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОВІДНОСИН БІЙЦІВ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ ТА НАСЕЛЕННЯ ЕТНІЧНИХ НІМЕЦЬКИХ ТЕРИТОРІЙ У 1944 – 1945 РОКАХ

Оксана ГУЛА

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник
відділу всесвітньої історії ННДІУВІ

Анотація. У статті розглянуто проблему взаємовідносин бійців Червоної Армії та німецького цивільного населення. Увага приділена одному з аспектів цієї об'ємної теми – питанню про масштаби насильницьких дій радянських солдатів щодо німецького мирного населення. Розкриваються причини таких явищ, аналізуються особливості джерельної бази з даного питання. Дається пояснення обвинувачень бійців РСЧА у масовому насильстві проти німецьких мирних жителів, що останнім часом поширюються в історичній літературі. Розкрито методологічну хибу, якою оперують окремі історики для надання однозначної відповіді на це складне та актуальне питання.

Ключові слова: Друга світова війна, Червона Армія, насильницькі дії, військова злочинність.

RELATIONS BETWEEN THE RED ARMY SOLDIERS AND THE POPULATION OF ETHNIC GERMAN TERRITORIES IN 1944 – 1945

Oksana HULA

Candidate of Historical Sciences, senior research associate
of World History Department of NRIUSWH

Annotation. The article deals with the problem of relations between the Red Army soldiers and the German civilians. The particular attention is paid to the problem of violence of the Soviet soldiers against the German civilian population. The reasons of those facts are revealed and the peculiarities of the source base on this matter are analyzed. The author offered an explanation of the widespread in the recent historical literature accusations against the Red Army soldiers in the matter of violence towards the German civilians. The methodological limitation of some historians in providing a clear answer to this complex and urgent question is examined.

Key words: World War II, the Red Army, acts of violence, military crime.

O. Hula

*Relations Between the Red Army Soldiers and the Population
of Ethnic German Territories in 1944 – 1945*

Abstract

The question of military crimes committed by the Red Army soldiers against the German civilians in 1944–1945 is one of the most important aspects of the study of World War II in the foreign historiography. There is a lack of scientific researches on that subject in Ukraine; their place is taken by the journalistic works with frankly political orientation. This leads to the relevance of this article.

In the article the author made attempt to generalize information on the extent of the Red Army violence towards the German civilians. The peculiarities of the source base and methodological background to the issue researched are examined. The disadvantages of the anthropological approach to the problem of the army's attitude towards the civilians are emphasized. The research with the involvement of the USSR military procuracy documents that nowadays are not accessible to all researchers allows a correct estimation of the problem to be made.

The peculiarities of the Soviet occupation policy in the German territory are analyzed. The author made attempt to explain the reasons of the acts of violence committed by the Red Army soldiers against the Germans civilians. In this case, the Soviet soldiers were governed by the revenge for the horrors of the German occupation of the Soviet territory. In addition the sentiments of the soldiers were intensified by the official propaganda (I. Ehrenburg's articles). At the same time, the Soviet High Command realized the danger of deterioration of discipline that certainly comes along with such actions. In order to maintain the discipline the punishment orders protecting the civilians from the violence were issued and executed by the Soviet military personnel. Eventually the violence has been contained and subsequently minimized.

REFERENCES

1. Beevor A. Berlin. The Downfall 1945 / A. Beevor. – L.: Viking, 2002. – 529p.
2. Dzhibilas M. Besedy so Stalinym / M. Dzhibilas. – M.: Tsentrpoligraf, 2002. – 221 s.
3. Knyshevskiy P. Dobycha. Tayny germanskikh reparatsiy / P. Knyshevskiy. – M.: Soratnik, 1994. – 144 s.
4. Kopelev L. Khranit vechno / L. Kopelev. – M.: Vsyaya Moskva, 1990. – 678 s.
5. Nyurnbergskiy protsess: Sbornik materialov. – M.: Izdatel'stvo «Yuridicheskaya literatura», 1991. – T.5. – 672 s.
6. Nyurnbergskiy protsess: Sbornik materialov. Ob individual'noy otvetstvennosti glavnykh natsistskikh voennykh prestupnikov. – M.: Izdatel'stvo «Yuridicheskaya literatura», 1996. – T.6. – 528 s.
7. Olshanskiy B. My prikhodim s vostoka (1941 – 1951) / B. Olshanskiy. – Buenos Ayres: Nasha strana, 1954. – 360 s.
8. Rzheshhevskiy O. Berlinskaya operatsiya 1945 g.: diskussiya prodolzhaetsya / O. Rzheshhevskiy // Mir istorii. – 2002. – № 4.
9. Ryurup R. Nemtsy i voyna protiv Sovetskogo Soyuza / R. Ryurup // Svobodnaya mysl. – 1994. – № 11. – S.77 – 81.
10. Steinhoff J. Voices from the Third Reich: an Oral History / J. Steinhoff. – New York: Da Capo Press, 1994. – 592 p.
11. Tully A. Berlin – the story of a battle / A. Tully. – New York: Simon and Schuster, 1963.
12. Khofman I. Stalinskaya istrebitelnaya voyna (1941 – 1945 gg.). Planirovanie, osushchestvlenie, dokumenty / I. Khofman. – M., 2006. – 180 s.

БАЛКАНИ ТА ШВЕЦІЯ В ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПРІОРИТЕТАХ УКРАЇНИ ДОБИ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Валентин КРИСАЧЕНКО

доктор філософських наук, професор,

завідувач відділу геополітики та глобалістики ННДІУВІ

Анотація. У статті автор аналізує військові успіхи Запорізького Війська та гнучку дипломатію гетьманського уряду, зокрема діяльність Богдана Хмельницького, який провадив багатовекторну зовнішню політику України з метою захисту національних інтересів та національної безпеки України. Основну увагу у своєму дослідженні автор приділяє балканському та шведському напрямкам геополітичної діяльності Б. Хмельницького.

Крім того, йдеться про участь українських козаків у російсько-шведських протистояннях та роль у них Івана Мазепи. Також оцінюється діяльність Пилипа Орлика, який, на думку автора, виконав доленосну для України місію.

Ключові слова: дипломатичні домовленості, військово-політичний союз, Б. Хмельницький, геополітичні процеси, козаки.

THE BALKANS AND SWEDEN IN GEOPOLITICAL PRIORITIES OF UKRAINE IN THE TIME OF BOHDAN KHMELNYTSKYI

Valentyn KRYSACHENKO

Doctor of Philosophical Sciences, professor,

Head of Department of Geopolitics and Global Studies of NRIUSWH

Annotation. The article considers the military progress of the Zaporizhian Cossacks Army and flexible diplomacy of the hetman government, in particular activity of Bohdan Khmelnytskyi who pursued multi-vector foreign policy for the purpose of protection of national interests and national security of Ukraine. In the research the particular attention is paid to the Balkan and Swedish directions of geopolitical activity of Bodan Khmelnytskyi.

Besides, in the article the author has mentioned I. Mazepa's role and participation of the Ukrainian Cossacks in the Russian-Swedish confrontation. The activity of P. Orlyk who, in the author's opinion, has carried out a fateful mission for Ukraine is examined.

Key words: diplomatic arrangements, military-political union, B. Khmelnytskyi, geopolitical processes, Cossacks.

V. Krysachenko

The Balkans and Sweden in Geopolitical Priorities of Ukraine in the Time of Bohdan Khmelnytskyi

Abstract

Hetman of Ukraine Bohdan Khmelnytskyi as a head of independent state has pursued self-sufficient and multi-vector foreign policy in order to protect national interests and national security of Ukraine. The policy of hetman was oriented to search of positive results of contacts with Warsaw, Moscow, Bakhchisarai, Istanbul, Stockholm and other political centers of the then Europe. B. Khmelnytskyi's statecraft and diplomatic wisdom appealed him to seek more and more allies. It was natural for him to focus on Sweden that also was interested in military-political alliance with Ukraine in the context of its extremely tense relations with Russia and Poland. B. Khmelnytskyi appeared as a coordinator of international actions where he played a key role because at that time the Ukrainian-Swedish union de facto and at the highest state level de jure really has existed. The «Swedish» theme (and the possibility of cooperation) emerged in Ukraine in the late XVII – early XVIII centuries again. The Swedes felt themselves cramped in Scandinavia and moved to «familiarize» with Europe. For a time the Cossack troops fought against Sweden in cooperation with Moscow. In summer 1708 the Swedish troops got the territory of Ukraine, in October I. Mazepa with a part of Cossacks defected to their side, but later – in May in the battle of Brody and on June 27 in the battle of Poltava, the Russian troops defeated the Swedes. Hetman's successor Pylyp Orlyk showed the world the never-dying Ukraine and offered the best democratic constitution, so-called «The Restatement of the Law of Ukraine». Unfortunately the logic of history and quirks of fate placed the eastern empire – Golden Horde – the Russian Empire – the Soviet Union – the Russian Federation on a pedestal again and wiped out global ambitions of its previous formidable opponents – Lithuania, Turkey, Sweden, Poland, Ukraine.

REFERENCES

1. Arkhivni materialy shchodo ukrainsko-balkanskykh vidnosyn: Dokumenty Bohdana Khmelnytskoho / Upor. I. Krypiakevych ta I. Butych. – K.: Vyd-vo AN URSSR, 1961. – 740 s.
2. Horobets Viktor. Pereiaslavsko-moskovskiy dohovir 1654 r.: rezultaty i naslidky (z istorii ukrainsko-rosiiskykh vidnosyn doby Bohdana Khmelnytskoho) // Doba Bohdana Khmelnytskoho (do 400-richchia vid narodzhennia velykoho hetmana). – K.: Instytut istorii NAN Ukrainy, 1995. – 285 s.
3. Krysachenko V.S. Ukrainoznavstvo: khrestomatiia-posibnyk: u 2 kn. – K.: Lybid, 1997. – Kn. 2. – 463 s.
4. Smolii V.A., Stepankov V.S. Bohdan Khmelnytskyi: sotsialno-politychnyi portret. – K.: Naukova dumka, 1993. – 504 s.

ВІДРОДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКИХ І КУЛЬТУРНИХ ІНСТИТУЦІЙ УКРАЇНЦІВ У 50–70-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ В БОСНІЇ І ГЕРЦЕГОВИНИ

Галина САГАН

кандидат історичних наук,

доцент Київського університету імені Бориса Грінченка

Анотація. У статті розглянуто особливості відродження громадської та культурної діяльності українців на теренах югославської республіки Боснія і Герцеговина (БіГ). Показано залежність діяльності української діаспори в регіоні від політичних протистоянь між Югославією та Радянським Союзом. Проаналізовано основні види культурницьких заходів громадських інституцій українців Боснії і Герцеговини, спрямовані на відродження національного життя в республіці. Вказано фактори, які стали на перешкоді досягнення кращих успіхів культурного та національного відродження українців республіки. Упродовж 50–70-х років ХХ ст. у БіГ працювало шість культурно-мистецьких товариств, які пропагували українську культуру.

Ключові слова: українці Боснії і Герцеговини, громадське і культурне відродження, національне життя.

REVIVAL OF PUBLIC AND CULTURAL UKRAINIAN INSTITUTIONS IN 50's–70's OF THE 20th CENTURY IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Halyna SAHAN

Candidate of Historical Sciences, associate professor of

Borys Hrinchenko Kyiv University

Annotation. In the article author examined peculiarities of the revival of public and cultural activities of Ukrainians on the territory of Bosnia and Herzegovina. The dependence of the Ukrainian diaspora in the region from political confrontation between Yugoslavia and the Soviet Union is shown. The main kinds of cultural activities of the Ukrainian public institutions in Bosnia and Herzegovina aimed to revive the national life in the republic are analyzed. The factors that oppose achieving better results of cultural and national revival of Ukrainians in the mentioned territory are determined. During the 50's–70's of the 20th century six cultural and artistic associations spreading the Ukrainian culture existed in Bosnia and Herzegovina.

Key words: Ukrainians of Bosnia and Herzegovina, social and cultural revival, national life.

H. Sahan
Revival of Public and Cultural Ukrainian Institutions
in 50's–70's of the 20th Century in Bosnia and Herzegovina
Abstract

Cultural development of the Ukrainian diaspora in Yugoslavia after the Second World War was complicated with the migration processes which began in the region. The most numerous flows of immigrants came from Bosnia and Herzegovina (B and H). A part of the Ukrainian population moved to Western Europe, Canada, Australia and the U.S., another part – to Vojvodina (Serbia) and Slavonia (Croatia). As a result, nearly half of former Ukrainian population was left in Bosnia and Herzegovina. The communist regime that was established in the postwar Yugoslavia, did not contribute to the revival of the Ukrainian national life of the region. However, the break of relationships between Y. Stalin and Y. Tito in 1948 positively reflected on the revival of cultural life of Ukrainians in B and H. Books with translations of Soviet literature disappeared from reading rooms and bookstores during the night. Soon there were examples of world classics and though communist propaganda still existed, it has been not so tough. Ukrainians began to open Ukrainian schools in the villages.

During the 50's–70's of the 20th century six associations began working in B and H: Cultural and Artistic Association (CAA) named after Taras Shevchenko in Banja Luka, Cultural and Artistic Association named after Taras Shevchenko in Prnjavor; Association «Ukrainian» in the Deviatyn, B. Lepkyi Society in Lishnia; Franko Society in Horvachany; «Bratstvo» Society in Terniany. The main direction of activity of these associations was staging dramatic works. Speeches were popular among the Yugoslav public, actors were well known in various regions of the country. On such evenings dominated Ukrainian national atmosphere.

In general activity of the Ukrainian associations in Bosnia and Herzegovina after the Second World War had the most intensive development during the 60's – 70's of the 20th century. In the late 70's of the 20th century their activity gradually broke down, and in many places almost completely stopped. The decline was caused by several factors. Firstly, migration and urbanization processes. Secondly, earthquake in Bosnia and Herzegovina in 1969, which had tragic consequences – casualties and destruction, blew income Ukrainians and forced them to additional migration. Thirdly, Ukrainians from B and H through the closed Soviet Ukraine had contact with cultural institutions in Ukraine and could not get them to staff and other assistance.

REFERENCES

1. Holovchuk P. Pro osvitu v Devyatyni (Persha polovyna XX stolittia) / Pavlo Holovchuk // *Ukrainske slovo: Vydannia tovarystva «Prosvita»*. – Novyi Sad, 2007. – № 3. – S. 38 – 39.
2. Dzhurich O. Shestdesyat let Russkomu domu imeni imperatora Nikolaya II v Belgrade (1933 – 1993) // *Kulturnoe nasledie rossiyskoy emigratsii, 1917–1940*. – Kn. 1. – M., 1994.
3. Kozlitin V.D. Russkaya i ukrainskaya emigratsiya v Yugoslavii (1919 – 1945 gg.) / Khark. gos. ped. un-t im. G. S. Skovorody. – Kharkov: RA, 1996. – 476 s.
4. Kozlitin V. Ukrainski hromadski orhanizatsii v Yuhoslavii (20 – 30-ti rr. XX st.) // *Ukrainska diaspora*. – Kyiv, 1996. – Chyslo 9. – S. 48 – 57.
5. Kosich V.I. Russkaya tserkov v Yugoslavii. 1921–1939 gody // *Slavyanovedenie*. – 1996. – № 6. – S. 67 – 72.
6. Kuleba Ye. Z mynuloho – v maibutnie (rozpovid Stepana Sulymy z Verbasu) / Yevhen Kuleba // *Ukrainske slovo: Vydannia tovarystva «Prosvita»*. – Novyi Sad, 1997. – Rik II. – Ch. 4. – S.61 – 63.
7. Lavriv R. Z pamiati narodnoi / R. Lavriv // *Nova Dumka: Chasopys Soiuzu rusyniv i ukraint-siv Respubliky Khorvatiia*. – Vukovar, 1979. – Rik X. – № 20. – S. 51 – 52.
8. Latiak Yu. Informuvannia ukrainskoiu movoiu na prostorakh kolyshnoi Yuhoslavii (1922 – 1992) / Yurii Latiak // *Hlas Soiuzu: Soiuz rusyniv i ukraint-siv Serbii i Chornohorii*. – Novyi Sad, 2000. – № 3. – S. 50 – 54.
9. Liskyi B. Ohliad kulturno-osvitnoho zhyttia ukraint-siv u Bosnii (1890 – 1990) / Bohdan Liskyi // *Ukrainska diaspora*. – Kyiv – Chykhah: Instytut sotsiologhii NAN Ukrainy; Redaktsiia Entsyklopedii Ukrainskoi Diaspory pry NTSh, 1997. – Chyslo 10. – S. 70 – 73.

10. *Malynovska O.* Ukrainska diaspora v pivdenoslovyanskykh zemliakh: korotkyi istorychnyi narys //Ukrainska diaspora. – Kyiv – Chykhah, 1995. – Chyslo 8. – S. 12 – 28.
11. *Мариновић Н.* Допринос руских емиграната српској култури / Фелтон у 44 наставака // Политика. – 1994. – 24. Април.
12. *Marunchak M.* Ukraintsi v Rumunii, Chekho-Slovachchyni, Polshchi, Yuhoslavii. – Vin-nipeh, 1969. – 64 s.
13. *Myz R.* Bilia kolysky dvokh soiuziv i odnoi Rehionalnoi Rady / o. mhr. Roman Myz // Holas Soiuzu: Soiuz rusyniv i ukraintsi v Serbii i Chornohorii. – Novyi Sad, 2005. – № 8. – S. 4 – 5.
14. *Mushynka M.* Nas poiednav Volodymyr Hnatiuk / Mykola Mushynka // Holos Soiuzu. – Novyi Sad: Soiuz rusyniv i ukraintsi v Serbii i Chornohorii, 2005. – № 8. – S. 12 – 15.
15. *Narizhnyi S.* / Symon Narizhnyi. Ukrainska emihratsiia. Kulturna pratsia ukrainskoi emihratsii 1919 – 1939. – K.: Vyd-vo imeni Oleny Telihi, 1999. – 370 s.
16. *Rumiantsev O.* Halychyna – Bosniia – Voievodyna: ukrainski pereselentsi z Halychyny na terytorii yuhoslavskykh narodiv v 1890 – 1990 rokakh / Rumiantsev O.Ye. – K.: FADA, LTD, 2008. – 256 s.
17. *Rumiantsev O.* Problema zberezhenia natsionalnoi identychnosti ukraintsi v kolyshnoi Yuhoslavii vchora i sohodni / Oleh Rumiantsev // Diaspora yak chynnyk utverdzhennia derzhavy Ukraina u mizhnarodnii spilnoti. Ukrainska diaspora u svitovii tsyvilizatsii. Tezy dopovidei. 18 chervnia 2008 roku. – Lviv: Lvivska politekhnikha, 2008. – S.116.
18. *Сибиновић М.* Руска емиграција у српској култури // Политика. – 1993. – 10. Април.
19. *Симић П., Додер М.* Руска емиграција у Југославији /Фелтон у 7 наставака // Новости / Београд/. – 1994. – 9 – 15. Мај.
20. *Strekhaliiuk V.* Banialutskom KMT im. Tarasa Shevchenka mynulo dvadtsiat / V. Strekhaliiuk // Nova dumka: Chasopys Soiuzu rusyniv i ukraintsi v Respubliki Khorvatiia. – 1987. – Rik XIV. – № 59. – S. 20 – 21.
21. *Troshchynskiy V.P., Shevchenko A.A.* Ukraintsi v sviti / V. P. Troshchynskiy, A. A. Shevchenko. – K.: Vydavnychiy dim «Alternatyva», 1999. – T. 15. – 350 s.

ПОШИРЕННЯ ЗНАЊ ПРО МІСЦЕ УКРАЇНИ НА СВІТОВІЙ ІСТОРИЧНІЙ ОСІ XV–XIX СТОЛІТЬ ЗАСОБАМИ ВЕБ-ЕНЦИКЛОПЕДІЇ «ВІКІПЕДІЯ»

Олег ЧИРКОВ

науковий співробітник відділу української етнології ННДІУВІ

Анотація. *Стаття містить результати дослідження процесу поширення на початку XXI ст. засобами веб-енциклопедії «Вікіпедія» знань про місце України на світовій історичній осі XV–XIX ст. Тему досліджено вперше. Актуальність зумовлена гострою суспільною потребою у знаннях про місце і значення України у світовому історичному процесі. Стаття призначена насамперед для знавців історії України, що висвітлюють її у Вікіпедії чи мають намір робити це. Найбільшу увагу приділено змісту українського мовного сегмента, зокрема статтям, утвореним за критерієм певного календарного періоду (рік, десятиліття, століття, тисячоліття). Серед результатів дослідження наведено узагальнені висновки, а також пропозиції.*

Ключові слова: *Україна, українці, історія України, рік, десятиліття, століття, історична вісь, Вікіпедія.*

SPREAD OF KNOWLEDGE ABOUT THE PLACE OF UKRAINE ON THE GLOBAL HISTORICAL AXIS OF THE 15TH–19TH CENTURIES VIA WEB ENCYCLOPEDIA «WIKIPEDIA»

Oleh CHYRKOV

research associate of Department of Ukrainian Ethnology of NRIUSWH

Annotation. The article contains the results of research of the process of spread of knowledge about the place of Ukraine on the global historical axis of the 15th–19th centuries via web encyclopedia «Wikipedia» in the early 21st century. The issue has been studied for the first time ever. The problem is now becoming ever more urgent in the context of sharp social necessity to discover the place and the significance of Ukraine in the global historical process. The article appeals mainly to historians, who make a special study of the history of Ukraine and cover it or are going to cover it in Wikipedia. The greatest attention is paid to the content of the Ukrainian language segment, particularly to the articles created according to a certain calendar criteria (year, decade, century, millennium). The research results include general conclusions and propositions.

Key words: Ukraine, the Ukrainians, history of Ukraine, year, decade, century, historical axis, Wikipedia.

O. Chyrkov

Spread of Knowledge about the Place of Ukraine on the Global Historical Axis of the 15th –19th Centuries via Web Encyclopedia «Wikipedia»

Abstract

The purpose of the research is to characterize the process of spread of knowledge about the place of Ukraine on the global historical axis of the 15th–19th centuries via web encyclopedia «Wikipedia» in the early 21st century. In the work author based on study of availability, organization, volume, content and popularity of knowledge on the place of Ukraine in the global historical space of the 15th–19th centuries found in Ukrainian and the largest language segments of Wikipedia. The key sources used are Ukrainian and other the most filled language segments of Wikipedia in 2001–2013, automatically formed statistic and analytic data on the usage of Wikipedia in Ukraine for last few years which were found on other web sites.

In the early 21st century «Wikipedia», one of the most demanded encyclopedias worldwide, has become a comfortable and efficient instrument of spread of reference information and encyclopedic knowledge on the world and Ukraine's place in the world. However by the end of 2013 the capability of Wikipedia to spread the knowledge about such eventful period of the Ukrainian history as development of Ukraine in the global historical space of the 15th–19th centuries has been used only partially. A combination of the articles arranged according to a calendar criterion gives the reader a certain imagination about the place of Ukraine in the global historical space that is still not shown enough in the relevant articles of the majority of language segments.

In order to provide a better coverage of the place of ukrainstvo on the global historical axis and in the global historical process in general it is useful to make synchronous tables and a separate article on the subject. It is reasonable to base the further research of spread of Wiki-knowledge about the place of Ukraine among the subjects of the global historical process on the articles about the history of Ukraine and the global history created according to topical criteria.

The obtained results can be used in further practical activities on filling of Wikipedia as well as researches of integration of Ukraine into the global information space and problems of the history of Ukraine in the early 21st century connected with foundation and development of Wikipedia.

REFERENCES

1. Wikimedia Toolserver [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://toolserver.org/~johang/2012.html#ukrainian>

2. Wikipedia article traffic statistics [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://stats.grok.se>
3. Wikipedia: the free encyclopedia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://en.wikipedia.org>
4. Most viewed articles on Ukrainian Wikipedia 2013 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tools.wmflabs.org/wikitrends/2013.html#ukrainian>
5. Page Views for Wikipedia, All Platforms, Normalized [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://stats.wikimedia.org/EN/TablesPageViewsMonthlyCombined.htm>
6. Vikimedia Ukraina: Blog «Vikimedia Ukraina» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://wikimediaukraine.wordpress.com>
7. Vikimedia Ukraina [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ua.wikimedia.org>
8. Vikipediya: vilna encyklopediya [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://uk.wikipedia.org>
9. Daidzhest Uaneta 2012 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://prodigiagency.com/digest/Prodigi_digest.pdf
10. Kotliar M., Kulchytskyi S. Shliakhamy vikiv: Dovidnyk z istorii Ukrainy. – K.: Ukraina, 1993. – 380 p.
11. Obzor UA-net [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ain.ua/2013/12/19/506384#more-506384>
12. Chyrkov O. Rozdil 6. Znannia pro mynule Ukrainy XV–XVIII st. u vilnii entsyklopedii – Vikipediyi // Ukrainaska zemlia i liudy. Ukrainskyi etnos u svitovomu chasoprostori. Kolektyvna monografiia. – T. 2. XV–XVIII st. – K.: NNDIUVI, 2012. – P. 612–704.
13. Chyrkov O. Istoriiia Ukrainy XV–XVIII stolit u vilnii entsyklopedii – Vikipedii ukrainskoiu movoiu // Ukrainoznavstvo. – 2012. – №4 (45). – P. 48–54.

УКРАЇНСЬКІ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦІ СХІДНОЇ СЛОВАЧЧИНИ ТА ЇХНІ НАУКОВІ ІНТЕРЕСИ (ПІСЛЯ 1945 Р.)

Оксана ДАНИЛЮК-КУЛЬЧИЦЬКА

молодший науковий співробітник відділу української етнології ННДІУВІ

***Анотація.** Стаття присвячена прямишівським дослідникам української літератури, а також проблемам та тенденціям українознавчих досліджень Східної Словаччини. У ХХ ст. вперше в історії регіону сформувалася команда місцевих дослідників: літературознавців, мовознавців, етнографів, істориків та мистецтвознавців. Разом вони започаткували нову наукову традицію Пряшівщини і приділили особливу увагу не лише дослідженням, але й популяризації української культури і мови в регіоні. Ця діяльність дуже важлива для збереження знань про культуру, що поступово зникає у зв'язку з асиміляцією українців. Автор робить огляд літературних досліджень словацьких українознавців, висвітлює причини різкого злету, а пізніше засання наукової роботи в регіоні.*

***Ключові слова:** Пряшівщина, Східна Словаччина, русини-українці, літературознавство.*

UKRAINIAN LITERARY SCHOLARS FROM EASTERN SLOVAKIA AND THEIR RESEARCH INTERESTS (AFTER 1945)

Oksana DANYLIUK-KULCHYTSKA

junior research associate of Ukrainian Ethnology Department of NRIUSWH

Annotation. This article is dedicated to people studying Ukrainian literature in the Presov region of eastern Slovakia as well to the problems and tendencies of research of Ukrainian studies in eastern Slovakia.

It was the 20th century when a group of local researchers of Ukrainian studies was formed in eastern Slovakia for the first time. They researched local literature, language, ethnography, history and art. They not only started a new tendency of scientific research of Ukrainian studies in the region but also contributed greatly to popularization of the Ukrainian culture and language. This article includes a review of research interests of the Slovak researchers of that period and considers the reasons for the sudden rise and later fall of the Ukrainian studies researches in the region.

Key words: the Presov region, eastern Slovakia, Rusyns-Ukrainians, literary studies.

O. Danyliuk-Kulchytska
Ukrainian Literary Scholars from Eastern Slovakia
and Their Research Interests (after 1945)

Abstract

Since 1953 the Ministry of Education of ChSR sent local youth to study in Ukraine. In 1955 – 1956 fifty students were sent to study in the universities of Ukraine. Soon there was a comparatively large group of the Ukrainian researchers studying local literature in the Presov region. This scientific interest depended on different external factors, largely on financial political support of the Ukrainian culture in the region. When financing was stopped and political support has disappeared the Ukrainian culture became less popular. New generation of scientists having interest in the Ukrainian researches hasn't come. Till now the majority of the Ukrainian scientists in the region are the same people that worked there 50 years ago.

In the past most of the scientific literary researches in the Presov region was dedicated to works of the local writers and poets. In recent times the scientists have noticed disappearance of the Ukrainian ethnic minority in eastern Slovakia that was fixed in their works.

The scientists of the Presov region have realized the importance of works of the writers forbidden in the USSR and contributed to the publication of unpublished works of A. Oles, D. Falkivsky, B. Antonych and V. Vynnychenko.

Literary and scientific activity of Ukrainians in the Presov region was affected by entering the Warsaw Pact troops in Czechoslovakia in 1968. Many scientists and writers were forbidden to be published, scientific works and fiction literature became communist oriented.

In the 90's of the 20th century the government of eastern Slovakia closed Ukrainian schools as a part of national Slovakization policy. Children do not read Ukrainian anymore, therefore disappeared a Ukrainian reader. Ukrainian literature in the region is in decline. This phenomenon of the rapid rise of science and culture in the region, and their decline is a great example of what a big influence government policy can have on the cultural development of population. Back in 1980 I. Sirka claimed that the fate of Ukrainians of Presov region would largely depend on relations with Ukraine. Now we see what happens to a minority when the parent country does not support it.

REFERENCES

1. Sirka Y. Rozvytok natsionalnoi svidomosti lemkiiv Priashivschyny u svitli ukrainskoi khudozhnoi literatury Chekhoslovachyny. – UVU. Serii: Monohrafii. – ch. 31. – Miunkhen, 1980. – 191 c.
2. Roman M. Shliakhy 30–richnoho rozvytku ukrainskoi literatury Chekhoslovachyny // Duklia. – Priashiv, 1975. – № 4. – S. 60 – 69.
3. Yu. Bacha. Osoblyvosti rozvytku ukrainskoi literatury Chekhoslovachyny pislia 1945 roku. – Rezhym dostupu: <http://www.jurbaca.sk/56–1945>.
4. Ňachajová Mária. Naukovi zapysky: článková bibliografia č. 1 – 19 / ed. Mária Ňachajová. – Prešov: Štátna vedecká knižnica, 2010. – 128 s.

5. Literatura chechoslovatskykh ukrainsiv 1945–1967. Problemy y perspektivy: zbirnyk. – Priashiv, 1968. – 156 s.
6. Reiestr almanakhu «Duklia» za 1953–1962 rr. / Ukl. Mariia Petrovai. – Priashiv, 1963. – Do-datok do «Dukli» №1.
7. Zakarpatska Ukraina u skladi Chekhoslovachyny: zbirnyk materialiv 6-yi naukovoï karpatoz-navchoï konferentsii. – Priashiv, 2000. – 317 s.
8. Slovatsko–ukrainski vzaiemyny v haluzi movy, literatury, istorii ta kultury: zbirnyk materialiv mizhnarodnoi konferentsii 12–13 veresnia 2002 r. – Priashiv, 2003. – 400 s.
9. Z minulosti a súčasnosti knižnej kultúry Prešova/ zostavila Marcela Domenová/ – Vyd. Prešov: Štátna vedecká knižnica, 2007. – 180 s.
10. *Džupinková Z.* Prehľad rusínskych a ukrajinských periodík vychádzajúcich v Prešove v rokoch 1919–2007 // Z minulosti a súčasnosti knižnej kultúry Prešova/ zostavila Marcela Dome-nová/ – Vyd. Prešov: Štátna vedecká knižnica, 2007. – S. 105–125.
11. Portal katalohiv slovatskykh bibliotek www.kis3g.sk; Kraieznavchyi slovnyk rusyniv-ukrainsiv, Priashivschna. Soiuz rusyniv-ukrainsiv Slovatskoi Respubliky, Priashiv, 1999. – 395 c.; Entsyklopediia istorii ta kultury karpatskykh rusyniv. – Uzhhorod: Vydavnytstvo V.Padiaka, 2010. – 888 s.
12. *Zakryvydoroha O., Ilchenko L., Padiak V.* Olena Rudlovchak. Bibliohrafiia prats ta litopys zhyttia / Vstup. slovo V. Padiaka. – Uzhhorod: Vyd-vo V. Padiaka, 2001. – 160 s.
13. *Ivan Chlanta.* Personálna bibliografia prof. Juraja Baču. – Rezhym dostupu: /http://www.pulib.sk/elpub2/PU/Baca1/pdf_doc/3.pdf /- 174s.
14. *Mushynka M.* Naukovets z dusheiu poeta. Do 60-richia vid dnia narodzhennia Oresta Zilyn-skoho. –Bavnd-Bruk, 1983. – 58 s.
15. *Babota L.* Zakarpatoukrainska proza II pol. XIX st. – Slovatske pedahohichne vydavnytstvo. Viddil ukrainskoi literatury v Priashevi, 1994. – 249 s.
16. *Babota L.* Poshyrennia knyzhkovykh perekladiv chekhoslovatskoi ukrainskoi literatury cheskoïu ta slovatskoïu movamy // Naukovi zapysky. – Priashiv, 1988.– KSUT № 14. – S. 81–92; Tvory Ivana Franka v perekladakh Yuriiia Zhatkovycha ta Hiadora Strypskoho // Naukovi zapysky. – Priashiv, 1990. – KSUT № 15–16. – S. 141 – 145 (Zavdiaky perekladam Zhatkovycha ta Strypskoho na uhorsku Franko stav pershym ukrainskym poetom, z tvoramy yakoho poznaiomyvsia uhorskyi chytach); Znaiomlennia zakarpatskykh ukrainsiv z tvorchistiu Tarasa Shevchenka v Avstro-Uhorschyni // Naukovi zapysky. – Priashiv, 1991.– KSUT № 17. – S. 95 – 102.
17. *Adela Fazbiková.* Mikuláš Nevrlý: personálna bibliografia. – Štátna vedecká knižnica, 2001. – 147 s.
18. *Ňachajová M.* Michal Roman. Personálna bibliografia. – šVK Prešov, 2005. – 163 s.
19. Publikáčná činnosť Prof. PhDr. Viera Žemberová, CSc. Prešovská univerzita v Prešove Filo-zofická fakulta Inštitút slovakistických, knižničných a masmediálnych štúdií. – Rezhym dostupu: <http://www.unipo.sk/public/media/15907/Viera-Zemberova-publikacie-11-2012.pdf>
20. *Oles O.* Hrytsevi krashanky. – Priashiv: Slovatske pedahohichne vydavnytstvo, 1965. – 20 s.; Nich na polonyni: dramatychna poema na 4 kartyny. – Priashiv: SPV – Viddil ukrainskoi literatury, 1964. – 66 s.; Falkivskiy D. Raneni dni. – Priashiv: SPV, 1969. – 315 s.; Antonych B. Persteni molo-dosti. – Priashiv: Viddil ukrainskoi literatury, 1966. – 371 s.; Molnar M. Zabutyi pysmennyk? // Vynnychenko V. Opovidannia. – Bratislava, 1968.

ПОЛІТИЧНЕ РУСИНСТВО

Валентин КРИСАЧЕНКО

доктор філософських наук, професор,
завідувач відділу геополітики та глобалістики ННДІУВІ

Олена ДЯКОВА

науковий співробітник відділу геополітики та глобалістики ННДІУВІ

Анотація. У статті аналізуються етнонім «русини», його походження та використання; русинська мова як один із західних діалектів української мови та літературна русинська мова; місця проживання та кількість русинів; русинські організації та періодичні видання. Автори значну увагу приділяють «русинському питанню», зокрема апологетичним домаганням представників політичного русинства, які, апелюючи до культурної та мовної самобутності русинів, їхньої нелегкої історичної долі, всіляко намагаються протиставити цю спільноту всьому українському народу. Проте автори доводять, що це питання насамперед лежить у площині політиканських ігор, а самих русинів більше цікавить вирішення нагальних проблем.

Ключові слова: русини, Закарпаття, політичне русинство, «русинське питання», «галичинізація».

POLITICAL MOVEMENT OF RUSYNS

Valentyn KRYSACHENKO

Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Head of Department of Geopolitics and Global Studies of NRIUSWH

Olena DIAKOVA

research associate of Department of Geopolitics and Global Studies of NRIUSWH

Annotation. The article deals with the ethnonym «Rusyns», namely its origin and use, the Rusyn language as one of the western dialects of the Ukrainian language and literary Rusyn language, places of residence and number of Rusyns, the Rusyn organizations and periodicals. Authors pay considerable attention to the «Rusyn question», in particular apologetic harassments of representatives of a political movement of Rusyns which appeal to cultural and language originality of Rusyns, their difficult historical destiny and in every possible way try to oppose this community to all Ukrainian people. However authors prove that this question primarily is a part of politician games, but Rusyns themselves are more interested in searching the solution of urgent problems.

Key words: Rusyns, Transcarpathian Region, political movement of Rusyns, the «Rusyn question», «Halychynization».

V. Krysachenko, O. Diakova
Political Movement of Rusyns

Abstract

Ethnonym «Rusyns» as a historical name of Ukrainians from Transcarpathian Ukraine is known from the 11th century and it was used up to the beginning of the 20th century. Due to the geographical factor, namely territorial isolation, this name was used by the population of the Carpathian region the longest. The language, cultural, economic and anthropological peculiarities allow to define separate ethnic group of the Ukrainian people, one of its subethnoses like Huzuls, Lemkos, Boykos, Polishchuks,

Pinchuks and others. Rusyns are primarily living in Ukraine. Among the other counties inhabited by Rusyns are Slovakia, Croatia, the Serbian Vojvodina and Poland. Considerable part of Rusyns lives in the USA and Canada. The «Rusyn question» recently aroused considerable interest but its true essence is often misinterpreted. The political movement of Rusyns by any means distance itself from the Ukrainian identity of Rusyns, explaining this by intrigues on the part of Ukrainians, especially Halychans. The political goal of such actions at all times was to draw a line between Ukrainians of the Transcarpathian Region and all the Ukrainian ethnos, to prove its origin from the Russian people in order to turn it to its own account. The ethnopolitical situation in Transcarpathian Region with its traditionally mutual tolerant relations between the various ethnic minorities and the representatives of the titular nation from time to time is provoked by the representatives of the political movement of Rusyns. Thus we can define such tendencies of development of the Rusyn movement as creation and structuring of the youth Rusyn movement; certain strengthening of the hidden confrontation with the authorities; spread of pro-Russian ideas within Rusyn movement outside Ukraine, in particular in Slovakia.

REFERENCES

1. Voloshyn A. Rusyny chy ukraintsi / <http://litopys.org.ua/volosh/volosh38.htm>
2. Zakarpatski rusyny kazhut, scho nymy prykryvaiutsia rosiiski spetssluzhby. – 2014. – 5 be-reznia / <http://zaholovok.com.ua/zakarpatski-rusini-kazhut-shcho-nimi-prikrivayutsya-rosiiski-spetssluzhbi>
3. Karpatskyi Yevromist. – 2003. – 2 serpnia.
4. Karpatskyi Yevromist. – 2003. – 21 chervnia.
5. Karpatskyi Yevromist. – 2003. – 7 chervnia.
6. Kryvskiy I. Politychne rusynstvo – dobro, zlo chy obiektyvna realnist // Podkarpatska Rus. – 2003. – 30 serpnia.
7. Krysachenko V.S. Heokulturna variatyvnist ukrainskoho etnosu // Ukrainskyi sotsium / Za red. V.S. Krysachenka. – K.: Znannia Ukrainy, 2005. – S. 164–187.
8. Makara M. Rozdumy nad problemamy rusynstva v Ukraini // Rusnatskyi svit. Naukovo-populiarnyi zbirnyk. – Uzhhorod: Vyd-vo V. Padiaka, 2003. – S. 6–13.
9. Meisarosh K. Rukopysy Zakarpatskoho kraieznavchoho muzeiu // Informatsiino-analitychna zapyska NISD. – 2002. – №12. – 15 travnia.
10. Mironov G. Podkarpatskaya Rus: vosstanovit istoricheskuyu spravedlivost. – 2014. – 12 fevralya. – Rezhym dostupu: http://rusinistika.com/news/podkarpatskaja_rus_vosstanovit_istoricheskuyu_spravedlivost/2014-02-12-320
11. Mironov G. Rusiny protiv galichinizatsii. – 2014. – 12 fevralya. – Rezhym dostupu: http://rusinistika.com/news/rusiny_protiv_galichinizatsii/2014-02-12-321
12. Podkarpatska Rus. – 2003. – 30 serpnia.
13. Pop I. Entsiklopediya Podkarpatskoy Rusi / Karpato-russkiy etnologicheskiy issledovatel'skiy tsentr SSHA. – Uzhgorod: Izd-vo V. Padyaka, 2001. – 431 s.
14. Svitohliad. – 2003. – 12 lypnia.
15. Elektronnyi resurs. – Rezhym dostupu: <http://rusyn.md/>

ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВИБІР УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ, ІСТОРИЧНИЙ ТА ОСВІТЯНСЬКИЙ АСПЕКТИ*

Ярослав КАЛАКУРА

доктор історичних наук, заслужений професор
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Анотація. З'ясовуються сутність цивілізаційного вибору України, його теоретико-методологічні, історичні та освітнянські засади. Обґрунтовується положення про те, що цей вибір базується на регіональній українській цивілізації, яка сформувалася на межі західної та східної світових цивілізацій у контексті європейських культурних і духовних цінностей. На реалізацію цивілізаційного вибору України спрямовані євроінтеграційні процеси, події на Євромайдані та Революція Гідності, підписання Угоди про асоціацію з ЄС, боротьба з тероризмом та сепаратизмом. Розвінчуються інсинуації щодо належності України до євразійської цивілізації та «Русского мира».

Цивілізаційний вибір українців невіддільний від розвитку українознавства як комплексної та інтегрованої системи знань про Україну і світове українство, від опрацювання цивілізаційної теорії та засвоєння цивілізаційного підходу в осмисленні соціокультурних процесів в українському суспільстві, в реалізації його євроінтеграційних устремлень.

Ключові слова: Україна, українознавство, цивілізація, українська регіональна цивілізація, цивілізаційний вибір, євроінтеграція, цивілізаційна теорія, методологія цивілізаційного пізнання.

CIVILIZATION CHOICE OF UKRAINE: THEORETICAL, METHODOLOGICAL, HISTORICAL AND EDUCATIONAL ASPECTS

Yaroslav KALAKURA

Doctor of Historical Sciences,
Emeritus Professor of Taras Shevchenko Kyiv National University

Annotation. The article is devoted to research the essence of civilization choice of Ukraine, its theoretical, methodological, historical, and educational foundations as well. The author substantiated the statement that the choice is based on a regional Ukrainian civilization, which was formed on the border of Western and Eastern world civilizations in the context of European cultural and spiritual values. To implement the civilization choice of Ukraine the processes and events are focused on Euromaidan, Revolution of Dignity, Association Agreement with the EU, the fight against terrorism and separatism. The insinuations concerning Ukraine's belonging to the Eurasian civilization and «Russian world» are refuted.

Ukrainian civilization choice is inseparable from the development of Ukrainian studies as a comprehensive and integrated system of knowledge about Ukraine and Ukrainians in the worldwide civilization and from the development of civilization theory and learning civilization approach in understanding of socio-cultural processes in the Ukrainian society, in realization of its European aspirations.

Key words: Ukraine, Ukrainian studies, civilization, Ukrainian regional civilization, civilization choice, European integration, civilization theory, methodology of civilization knowledge.

Ya. Kalakura
Civilization Choice of Ukraine:
Theoretical, Methodological, Historical and Educational Aspects
Abstract

Civilization choice of Ukraine has historical, theoretical, methodological and educational principles and is based on a regional Ukrainian civilization, which was formed on the border of the Western and Eastern world civilizations in the context of European cultural and spiritual values. The problem of choice obtained current character in the conditions of preparation and signing of the Association Agreement between Ukraine and the European Union, when the society faced with planned resistance from anti-Ukrainian, pro-communist, great-power and separatist forces and supporters of the Eurasian civilization and the «Russian world».

The problem of choice of the Ukrainian people is inseparable from the interdisciplinary understanding of the civilization theory and practice of socio-cultural processes in the Ukrainian society, from realization of its European integration aspirations and from the development of Ukrainian studies as a comprehensive and integrated system of knowledge about Ukraine and Ukrainians worldwide. Civilization approach in Ukrainian studies consists in use of the concept «civilization» as type of cultural codes instead of «socio-economic formation» as the degree of socio-historical development with economic domination that allows to understand the inherent value of nations and societies and to determine their place in the world history and culture. Over the last two decades there were issued a number of works devoted to the millenary history of the Ukrainian civilization which has its own background and authentic territory. On the one hand the Ukrainian civilization as a peripheral part of the Western civilization naturally gravitates to it without losing its own historical and cultural code. On the other hand, Ukraine is a specific civilization community where «specific» is determined by historical peculiarities of the development. The authors of the works argue that the civilization choice aims to integrate and unite all the diversity of Ukraine into a totally new socio-cultural community.

Civilization reformation of science and education at all levels (pre-school, school, higher and post-graduate education) and necessity of implementation of Ukrainian studies in all aspects of education are directly connected with the choice of Ukraine.

REFERENCES

1. Boichenko I. V. *Filosofia istorii* / I. V. Boichenko. – K.: Znannia, 2000. – 724 s.
2. Brodel F. *Materialnaya tsivilizatsiya, ekonomika i kapitalizm*. – T. 3: *Vremya mira* / F. Brodel. – M.: Ves mir, 2007. – 752 s.
3. Veber M. *Izbrannye proizvedeniya* / M. Veber. – M.: Progress, 1990. – 808 s.
4. Vernadskiy V. *Nauchnaya mysl kak planetnoe yavlenie* / V. Vernadskiy. – M.: Nauka, 1991. – 271 s.
5. Videiko M. Yu. *Trypilska tsyvilizatsiia* / M. Yu. Videiko. – Vyd. 2-e. – K.: Akadempriodyka, 2003. – 183 s.
6. Honcharevskiy V. E. *Tsyvilizatsiinyi pidkhdid do istorii: suchasnyi ukrainskyi dosvid (1991 – 2009)*. – K., 2010. – 220 s.
7. Horielov M. Ye., Motsia O. P., Rafalskyi O. O. *Tsyvilizatsiina istoriia Ukrainy: narysy: navch. posibn.* / M. Ye. Horielov, O. P. Motsia, O. O. Rafalskyi. – K.: EksOb, 2006. – 632 s.
8. Horielov M. Ye., Motsia O. P., Rafalskyi O. O. *Derzhava i tsyvilizatsiia v istorii Ukrainy* / M. Ye. Horielov, O. P. Motsia, O. O. Rafalskyi. – K.: Eko-Prodakshn, 2009. – 980s.
9. Horielov M. Ye. *Kulturno-tsyvilizatsiinyi prostir Yevropy i Ukraina: osoblyvosti stanovlennia ta suchasni tendentsii rozvytku: monohrafiia* / M. Ye. Horielov, A. I. Kudriachenko, O. V. Bilyi ta in. – K.: Un-t «Ukraina», 2010. – 404 s.
10. Horielov M. Ye., Motsia O. P., Rafalskyi O. O. *Ukrainska etnichna natsiia* / M. Ye. Horielov, O. P. Motsia, O. O. Rafalskyi. – K.: Eko-Prodakshn, 2012. – 192 s.
11. Hrytsak Ya. *Narys istorii Ukrainy. Formuvannia modernoi ukrainskoi natsii XIX–XX stolit* / Ya. Hrytsak. – Vyd. 2-e. – K.: Heneza, 2000. – 360 s.

12. *Hrushevskiy M.* Khto taki ukrainsi i choho vony khochut? / Na porozi novoi Ukrainy. – K.: Znannia, 1991. – 240 s.
13. *Danilevskiy N. Ya.* Rossiya i Evropa / N. Ya. Danilevskiy. – M.: Kniga, 1991. – 576 s.
14. *Dovzhuk I.V.* Istoriia i teoriia svitovykh tsyvilizatsii / I.V.Dovzhuk, V. B. Popov, A. I. Atoian ta in. – Luhansk: SIEINU im. V. Dalia, 2012. – 1088 s.
15. Istoriia ukrainoznavstva: navch. posibn. / P. Kononenko, Ya. Kalakura, L. Tokar ta in. – K.: Akademydav, 2011. – 508 s.
16. *Kalakura Ya.* Zarubizhnyi svit u vymiri novitnoi ukrainskoi istoriohrafii // Ukraina, Yevropa i svit: Mizhnarodn. zbirn. naukovykh prats. – Vyp.11. – Ternopil, 2013. – S.207–219.
17. *Kalakura Ya. S., Yas O. V.* Novitnia istoriohrafia. Personalii ta instytutsii / Ya. S. Kalakura, O. V. Yas // Entsyklopediia istorii Ukrainy. – T. 7. – K.: Naukova dumka, 2010. – S.455–470.
18. *Kalakura Ya. S.* Ukrainska istoriohrafia: kurs leksii / Ya. S. Kalakura. – Vyd. 2-e, dop. – K.: Heneza, 2012. – 512 s.
19. *Kalakura Ya. S.* Ukrainoznavche doslidzhennia: teoriia ta metodolohiia / Ya. S. Kalakura. – Ternopil: Dzhura, 2012. – 294 s.
20. *Kalakura Ya. S.* Tsyvilizatsiini oriientyry novitnoi ukrainskoi istoriohrafii // Istoriografichni doslidzhennia v Ukraini: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy / Ya. S. Kalakura. – Vyp. 24. – K.: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2014. – S. 23–38.
21. *Kasianov H.* Suchasnyi stan ukrainskoi istoriohrafii: metodolohiia ta instytutsiini proekty / H. Kasianov. – K.: Heneza, 2004. – 107 s.
22. *Kolesnyk I.* Ukrainska istoriohrafia: kontseptualna istoriia / I. I.Kolesnyk. – K.: IIU NAN Ukrainy, 2013. – 566 s.
23. *Kosmyna V. H.* Problemy metodolohii tsyvilizatsiinoho analizu istorychnoho protsesu. – Zaporizhzhia: ZNU, 2011. – 309 s.
24. *Kotsur V.* Istoriografia istorii Ukrainy: navch. posibn. / V. P. Kotsur, A. Kotsur. – Chernivtsi: Lytavry, 1999. – 520 s.
25. *Kotsur V.P.* Istorychni doslidzhennia: uperedzheni ta obiektyvni otsinky (sotsialni zminy i politychni protsesy v Ukraini 1920–30-tykh rr. Istoriografia problemy) / V. P. Kotsur. – K.: Nauk. dumka, 1998. – 506 s.
26. *Lytvyn V.M.* Ukraina na mezhi tysiacholit (1991–2000 rr.) / V. M. Lytvyn. – K.: Alternatyva, 2000. – 360 s.
27. *Mykhalchenko M. I.* Sotsialno-politychna transformatsiia Ukrainy: realnist, mifolohemy, problemy vyboru / M. I. Mykhalchenko. – K.: Lohos, 1997. – 178 s.
28. *Mykhalchenko M.I.* Ukraina yak nova istorychna realnist: zapasnyi hravets Yevropy / M. I. Mykhalchenko. – Drohobych; K.: Vidrodzhennia, 2004. – 487 s.
29. *Mikhalchenko N.* Ukrainskaya regionalnaya tsyvilizatsiia: proshloe, nastoyashchee, budushchee / M. I.Mikhalchenko. – K.: IPIENI imeni I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2013. – 340 s.
30. *Mikhalchenko M. I., Andrushchenko V. P.* Ukraina raskolotaya v sebe: ot Leonidii do Viktorii / M. I. Mikhalchenko, V. P. Andrushchenko. – K.: IPIEND im. I. F. Kurasa, 2012. – T.1. – 384 s.
31. *Mikhalchenko M. I., Andrushchenko V. P.* Ukraina raskolotaya v sebe: ot Leonidii do Viktorii / M. I. Mikhalchenko, V. P. Andrushchenko. – K.: IPIEND im. I. F. Kurasa, 2012. – T. 2. – 555 s.
32. *Motsia O. P.* Ukrainsi: narod i yoho zemlia (etapy stanovlennia) / O. P.Motsia. – K.: Starodavnii Svit, 2011. – 658 s.
33. *Motsia O. P.* Dniprovska Rus / O. P. Motsia. – K.: Starodavnii Svit, 2013. – 232 s.
34. *Orlova T.V.* Vsesvitnia istoriia. Istoriia tsyvilizatsii: navch. posibn. / T. V. Orlova. – K.: Znan- nia, 2012. – 446 s.
35. *Pavlenko Yu. V.* Istoriia svitu: tsyvilizatsiinyi i sotsiokulturnyi rozvytok liudstva. – Vyd.3-ye, stereotypne / Yu. V. Pavlenko. – K.: Lybid, 2001. – 360 s.
36. *Portnov A.* Istoriia istorykiv. Oblychchia y obrazy ukrainskoi istoriohrafii KhKh stolittia / A. Portnov. – K.: Krytyka, 2011. – 240 s.
37. *Potulnytskyi V. A.* Ukraina i vsesvitnia istoriia. Istoriosofia svitovoi ta ukrainskoi istorii XXVII–XX stolit / V. A. Potulnytskyi. – K.: Lybid, 2002. – 480 s.

38. *Rafalskyi O. O.* Ukraina yak tsyvilizatsiinyi fenomen / O. O. Rafalskyi. – K.: Blank-Pres, 2010. – 253 s.
39. *Reient O. P., Tkachenko V. M.* Ukraina na mezhi tsyvilizatsii: istoryko-politolohichni rozvidky / O. P. Reient, V. M. Tkachenko. – K.: IJU NAN Ukrainy, 1995. – 159 s.
40. *Smolii V., Hurzhii O.* Yak i koly pochala formuvatysia ukrainska natsiia / V. Smolii, O. Hurzhii. – K.: Naukova dumka, 1998. – 114 s.
41. *Spenser G.* Osnovaniya sotsiologii / G. Spenser. – M.: Librokom, 2013. – 432 s.
42. *Tereshchenko Yu. I.* Ukraina: yevropeyskyi svit: narys istorii vid utvorennia Starokyivskoi derzhavy do kintsia XVI st. / Yu. I. Tereshchenko. – K.: Perun, 1996. – 496 s.
43. *Toinbi A.* Doslidzhennia istorii: v 2-kh t. / A. Toinbi. – K., 1995. – T.1. – 614 s.
44. *Tomenko M. V.* Samooznachennia Ukrainy: vid istorii do polityky (derzhavna stratehiia suchasnoi Ukrainy v konteksti istorychnykh tradytsii ta svitovoho dosvidu) / M. V. Tomenko. – K.: Zapovit, 1998. – 271 s.
45. *Trofymova V. V.* Samodostatnia Ukraina: zakonmirnosti rozvytku v epokhu hlobalnoi inehratsii / V. V. Trofymova. – Simferopol: Tavryda, 2012. – 208 s.
46. *Udod O. A.* Ukraina: filozofia istorii / O. A. Udod. – K.: Heneza, 2003. – 120 s.
47. *Ukrainska zemlia i liudy. Ukrainskyi etnos u svitovomu chasoprostori: u 3-kh t. / V. D. Baran, V. K. Borysenko, P. P. Kononenko, Ya. S. Kalakura, V. S. Krysachenko ta in. – T.1: Vid davnyu do XIV st. – K.: NNDIUUVI, 2011. – 671 s.; T. 2: XV – XVIII st. – K.: NNDIUUVI, 2012. – 736 s.*
48. *Khantington S.* Stolknovenie tsyvilizatsiy / S. Khantington. – M.: OOO «AST», 2003. – 603 s.
49. *Shpengler O.* Zakat Evropy. Ocherki morfologii mirovoy istorii / Vsemirno-istoricheskie perspektivy. – Novosibirsk: Nauka, 1993. – T. 2. – 592 s.
50. *Yurii M.* Etnohenez ukrainskoho narodu: navchalnyi posibnyk / M. F. Yurii. – K.: Kondor, 2008. – 262 s.
51. *Yurii M. F.* Sotsiokulturnyi svit Ukrainy: monohrafiia / M. F. Yurii. – K.: Kondor, 2008. – 738 s.
52. *Yurii M. F., Aleksiiyevets L. M., Kalakura Ya. S., Udod O. A.* Ukraina naidavnishoho chasu – XVIII st.: tsyvilizatsiinyi kontekst piznannia / M. F. Yurii, L. M. Aleksiiyevets, Ya. S. Kalakura, O. A. Udod. – Ternopil: Aston, 2012. – 700 s.
53. *Ukraina XIX – pochatku XXI stolittia: tsyvilizatsiinyi kontekst piznannia / M. F. Yurii, L. M. Aleksiiyevets, Ya. S. Kalakura, O. A. Udod. – Ternopil: Aston, 2012. – 696 s.*
54. *Yakovenko N.M.* Vstup do istorii / N. M. Yakovenko. – K.: Krytyka, 2007. – 376 s.

ГЕОПОЛІТИЧНІ СКЛАДОВІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ОБРАЗУ УКРАЇНИ

Олександр МОСТЯЄВ

*кандидат філософських наук, старший науковий співробітник
Центру українознавства філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Анотація. У статті запропоновано оригінальне визначення цивілізації. Показано, що просторове місце країни у межах певної цивілізації характеризують геополітичні образи. Запропоновано концепцію цивілізаційного поля, яке є результатом накладення декількох соціальних полів. Показано, що на цивілізаційний процес в Україні впливають шість великих соціальних полів. Систематизовано основні геополітичні образи-уявлення про цивілізаційне місце України. Вирізнено сім основних форм його представлення: фронтір християнського світу; порубіжжя європейської цивілізації; складова православного світу; слов'янська країна;

частина російського цивілізаційного проекту; країна цивілізаційного розлому; регіональна лімітрофна цивілізація.

Ключові слова: геополітичний образ, фронтір, цивілізаційне порубіжжя, православний світ, європейська цивілізація, євразійська цивілізація, цивілізаційний розлом, лімітрофна цивілізація.

GEOPOLITICAL COMPONENTS OF CIVILIZATION REPRESENTATION OF UKRAINE

Oleksandr MOSTIAIEV

*Candidate of Philosophical Sciences, senior research associate of
Ukrainian Studies Center at Philosophical Faculty of Taras Shevchenko Kyiv National University*

Annotation. *The article proposed an original definition of civilization. It is shown that the spatial location of the country within a particular civilization is characterized by particular geopolitical images. A concept of civilization field which is a result of superposition of several social fields is offered. It is shown that the civilization process in Ukraine is influenced by six major social fields. The main geopolitical images of civilization place of Ukraine are considered. The author has defined seven basic forms of its representation, such as a frontier of Christendom; a borderland of the European civilization; a component of the Orthodox world; a Slavic country; a part of the Russian civilization project; a country of civilization fault; a regional limitrophe civilization.*

Key words: *geopolitical image, frontier, civilization borderlands, the Orthodox world, the European civilization, the Eurasian civilization, civilization fault, limitrophe civilization.*

O. Mostiaiev

Geopolitical Components of Civilization Representation of Ukraine

Abstract

The most common features that represent the country within the civilization constitute a complex representation of the country improved by way of abstractions. By civilization we mean the macrocultural similarity of subjects (countries, peoples, nations, states) with its peculiar integrity caused by the main factors of origin, history of development, specific geographical position and economical, political, legal and socio-cultural processes within its territory. Geopolitical components of the civilization representation of Ukraine are socially the most important and the most transformed in the context of traditional geographical space. At the same time they include the largest geographical images, which cover large territories and regions of the planet. Civilization field is a result of superposition of several social fields. Civilization process in Ukraine is influenced by the Christian-wide and Europe-wide political and legal field; the Orthodox, Slavic superethnic, Eurasian-post-Soviet and social field of the Ukrainian community as a civilization phenomenon. Also Ukraine belongs to the post-Soviet economic area and the European economic area. These fields are interrelated and compose a multi-dimensional geopolitical image of the Ukraine's civilization field. In the scientific literature it is presented in such forms as a frontier of Christendom; a borderland of the European civilization; a component of the Orthodox world; a Slavic country; a part of the Russian civilization project; a country of civilization fault; a regional limitrophe civilization. Ukraine is presented as a civilization ambiguous geopolitical reality able to be joined to a particular civilization project. However, the project of Ukraine as a European borderland is the most promising way of such joining and further development because it is correlated with other six representative and symbolic systems. As a community of the European borderzone Ukrainians played a role of civilization frontier experienced by other civilization impacts. It was included to the inter-civilization geopolitical entity - Muscovy, the Russian Empire and maintained some archaic features in the socio-cultural organization, religious and ethno-cultural identity. Ukraine does not completely identify itself with modern European civilization, but it was developed just in the context of the European civilization.

REFERENCES

1. *Baran V. D.* Pokhodzhennia ukrainskoho narodu / V. D. Baran, Ya. V. Baran. – K., 2002.
2. *Bulhakov V. A.* Ukraina – «tsyvilizatsiia mezhi»? (analiz bazovykh natsionalnykh heopolitychnykh priorytetiv / V. A. Bulhakov // *Politolohichni visnyk*. – K., 2003. – № 15. – S.328–343.
3. *Hlotov B. B.* Kulturno-tsyvilizatsiina identyfikatsiia ukrainskoho narodu / B. B. Hlotov. – D., 2002.
4. *Honcharevskiy V. E.* Tsyvilizatsiinyi pidkhid v suchasni ukrainskii istoriohrafii (1991–2009): avtoref. dys. ... kand. ist. nauk / Honcharevskiy Vladyslav Eduardovych. – K., 2010.
5. *Hrushevskiy M.* Istoriia Ukrainy-Rusy / Mykhailo Hrushevskiy. – T. 1. – K., 1991.
6. *Hrushevskiy M.* Na porozi novoi Ukrainy / M. Hrushevskiy // *Khto taki ukraintsi i choho vony khochut*. – K., 1991. – S. 138–152.
7. *Dashkevych Ya. R.* Ukraina na mezhi mizh Skhodom i Zakhodom (14–18 st.) / Ya. R. Dashkevych // *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*. – Lviv, 1991. – T. CCXXII. – S. 28–44.
8. *Dugin A.* Osnovy geopolitiki. Geopoliticheskoe budushchee Rossii. Myslit Prostranstvom: [3 izd., dop.] / Aleksandr Dugin. – M., 1999.
9. *Zalizniak L.* Ukraina v koli svitovykh tsyvilizatsii: Naukovo-metodychna rozrobka na dopomohu lektoru – vykladachu narodnoho universytetu ukrainoznavstva / Leonid Zalizniak. – K., 2006.
10. *Zamyatin D. N.* Dinamika geopoliticheskikh obrazov sovremennoy Rossii / D. N. Zamyatin // *Chelovek*. – 2002. – № 6. – S. 53–60.
11. *Zamyatina N. Yu.* Zona osvoiniia (frontir) i ee obraz v amerikanskoy i russkoy kulturakh / N. Yu. Zamyatina // *Obshchestvennye nauki i sovremennost*. – 1998. – № 5. – S. 75 – 88.
12. *Zarova Ye. D.* Obraz «Drugogo» v stanovlenii tsivilizatsionnoy identichnosti: avtoref. dis. ... kand. filos. nauk / Zarova Yelena Dmitriyevna. – Saratov, 2009.
13. *Korniev M. N.* Mozhlyvosti formuvannia novoi tsyvilizatsiino-kulturnoi samoidentychnosti ukrainskoi politychnoi natsii / M. N. Korniev, V. M. Fomichova // *Problemy politychnoi psykholohii ta yii rol u stanovlenni hromadianyna ukrainskoi derzhavy: zb. nauk. prats.* – 2009. – Vyp. 8. – S. 324–331.
14. *Krymskiy S. B.* Tsyvilizatsiinyi rozvytok liudstva / S. B. Krymskiy, Yu. V. Pavlenko. – K., 2007.
15. *Mikhalchenko N. I.* Ukrainskoe obshchestvo: transformatsiia, modernizatsiia ili limitrof Evropy? / N. I. Mikhalchenko. – K., 2001.
16. *Pavlenko Yu.* Istoriia svitovoi tsyvilizatsii / Yurii Pavlenko. – K.: Lybid, 1996.
17. *Pakhomov Yu. N.* Tsivilizatsionnye modeli sovremennosti i ikh istoricheskie korni / Yu. N. Pakhomov, S. B. Krymskiy, Yu. V. Pavlenko. – K.: Nauk. dumka, 2002.
18. *Rudnytskyi S.* Chomu my khochemo samostiinoi Ukrainy? / Stepan Rudnytskyi. – Lviv, 1994.
19. *Tarnas R.* Istoriya zapadnogo myshleniia / Richard Tarnas. – M., 1995.
20. *Tereschenko Yu. I.* Ukraina i yevropeiskiy svit: Narys istorii vid utvorennia Starokyivskoi derzhavy do kintsia XVI st. / Yu. I. Tereschenko. – K., 1996.
21. *Frenkel S. S.* Khristianstvo / Sandra Sayzer Frenkel // *Religioznye traditsii mira*. – M., 1996. – T. 1. – S. 375 – 383.
22. *Khantington S.* Stolknovenie tsivilizatsiy? / S. Khantington // *Polis*. – 1994. – № 1. – S. 33 – 48.
23. *Shkliar L.* Tsyvilizatsiina identychnist Ukrainy: osoblyvosti stanovlennia ta vykyky suchasnosti / L. Shkliar // *Kulturno-tsyvilizatsiinyi prostir Yevropy i Ukraina: osoblyvosti stanovlennia ta suchasni tendentsii rozvytku*. – K., 2010. – S. 115–133.
24. *Shtompka P.* Sotsiologiya sotsial'nykh izmeneniy / Shtompka P. – M., 1996.
25. *America's Frontier Story. A Documentary History of Westward Expansion*. – Huntigton, 1980.

НООСФЕРНА ПАРАДИГМА ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ: НОЕТИЧНИЙ ВИМІР

Тетяна ВОРОПАЄВА

кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник
Центру українознавства філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Анотація. У статті викладені теоретико-методологічні засади дослідження цивілізаційного розвитку людства. Аналізується ноосферна парадигма цивілізаційного розвитку, а також його ноетичний вимір. Невідповідність між інтелектуальним і духовним розвитком сучасної людини посилює деградацію культури, деморалізацію суспільства, зростання патологічних проявів. Тому фундаментальною основою сучасної глобальної кризи є ігнорування ноетичного виміру цивілізаційного розвитку людства, адже саме ноетичний вимір може стати тим «контрольним механізмом», який не допустить згубних, фатальних впливів на ноосферу. Активізація ноетичного потенціалу цивілізаційного розвитку людства допоможе забезпечити коеволюцію людини й біосфери, а також організувати процес стійкого й безпечного поступу світової цивілізації.

Ключові слова: цивілізація, ноосфера, ноосферний потенціал, ноетичний вимір, духовність.

NOOSPHERE PARADIGM OF CIVILIZATION DEVELOPMENT: NOETIC DIMENSION

Tetiana VOROPAIEVA

Candidate of Psychological Sciences, senior research associate
of Ukrainian Studies Center at Philosophical Department
of Taras Shevchenko National University

Annotation. The article considers the theoretical and methodological basis of the civilization development research. The noosphere paradigm of the civilization development and its noetic dimension are analyzed. The inconsistency between the intellectual and spiritual development of modern human culture intensifies cultural degradation, demoralization of society and growth of pathological manifestations. Therefore, today's global crisis consists is caused by ignoring of the noetic dimension of the civilization development. The noetic dimension itself can become a «control mechanism» preventing harmful or fatal influence on the noosphere. Activation of noetic potential of the civilization development allows to ensure the human and biosphere co-evolution as well as to organize the process of sustainable and safe development of the world civilization.

Key words: civilization, noosphere, noospheric potential, noetic dimension, spirituality.

T. Voropaieva

Noosphere Paradigm of Civilization Development: Noetic Dimension

Abstract

Today the humankind has come to a global crisis: demographic, environmental, energy problems are aggravated; ecological niches are destroyed as a result of military conflicts and economic human activities and the manufacturing gradually is coming to the «biosphere borders» of the planet. The wars, terrorism, ethnic strains, crisis of collective identity, religious conflict, crisis of life support, consumer attitude towards nature, uncontrolled enrichment of small groups of people against the background of the total growth of immorality will inevitably

lead to civilization deadlock that threatens the existence of all mankind. It was established that the noosphere paradigm of civilization development involves the transformation of the biosphere into the noosphere regulated by the inspired mind of the spiritually enriched people. In his works V. Vernadskyi repeatedly emphasized that the spiritual growth and spiritual life are examined as a determinative factor in the noosphere. In this regard, the noospheric model of human civilization is defined by involvement in its structure of both synergetic principles and noetic (spiritual) potential of man and society. The spirituality is an integral category of human life, specifically human systemic characteristic that manifests itself both at the individual and the collective level; it is the ability of people to cultural activity and self-development. It provides axiological definition of human life and allows a man to rise above life circumstances and to keep personal integrity and dignity. Thus, spirituality is one of the most important factors in the development of the world civilization and also a system factor of civilization self-determination of subjects. It is established that the European choice of Ukraine is connected with the necessity of awareness of involvement in the European civilization process and the need to determine by Ukrainians their place and role in this process. The further destiny of the world civilization will be determined both by intellectual and spiritual (noetic) potential of man and society.

REFERENCES

1. Buber M. Dva obraza very / M. Buber. – M.: AST, 1999. – 592 s.
2. Budanov V. G. Metodologiya sinergetiki v postneklassicheskoy nauke i v obrazovanii / V. G. Budanov. – Izd. 3-e dop. – M.: Knizhnyy dom «LIBROKOM», 2009. – 240 s.
3. Vernadskiy V. I. Nauchnaya mysl' kak planetnoe yavlenie / V. I. Vernadskiy. – M.: Nauka, 1991. – 271 s.
4. Vernadskiy V. I. Neskolko slov o noosfere / V. I. Vernadskiy // Uspekhi biologii. – 1944. – Vyp. 2. – S. 113 – 120.
5. Voropaeva T. S. Transformatsiya tsivilizatsionnoy identichnosti grazhdan Ukrainy / T. S. Voropaeva // Novyy universitet. – Yoshkar-Ola: Kollokvium, 2011. – № 10. – S. 17 – 22.
6. Kryshchenko V. S. Ekolohichna kultura: teoriia i praktyka: navch. posibnyk / V. S. Kryshchenko. – K.: Zapovit, 1996. – 352 s.
7. Kuybar V. I. Ekologo-informatsionnyy globalizm i ustoychivoe razvitie tsivilizatsii. Teoretiko-metodologicheskyy aspekt / V. I. Kuybar. – Irkutsk: Izd-vo Irkut. gos. un-ta, 2005. – 162 s.
8. Laslo E. Vek bifurkatsii: postizhenie izmenyayushchegosya mira / E. Laslo // Put. – 1995. – № 1. – S. 3 – 129.
9. Lengle A. Psikhoterapiya – nauchnyy metod ili dukhovnaya praktika? / A. Lengle // Moskovskiy psikhoterapevticheskyy zhurnal. – 2003. – № 2. – S. 7 – 34.
10. Sytnyk K. Noosfera: mify i realnist / K. Sytnyk // Visnyk NAN Ukrainy. – 2003. – № 5. – S. 45 – 53.
11. Subetto A. I. Manifest noosferogo sotsializma / A. I. Subetto. – SPb.: Asterion, 2011. – 108 s.
12. Sheler M. Polozhenie cheloveka v kosmose / M. Sheler // Problema cheloveka v zapadnoy filosofii: sbornik statey / Sost. P. S. Gurevich. – M.: Progress, 1988. – S. 31 – 95.

**АКТУАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВІЗАНТИНІСТИКИ
(Рецензія на монографію В.В. Омельчука «Нормативно-правове забезпечення державно-церковних взаємин у Візантійській імперії. – К.: Золоті ворота, 2014. – 576 с.)**

Юрій ФІГУРНИЙ

кандидат історичних наук, завідувач відділу української етнології ННДІУВІ